

บทที่ 4

การแบ่งงานกันทำตามเพศภาวะ งานการผลิต งานผลิตซ้ำและงานสังคมชุมชน

ขบวนการเคลื่อนไหวของคน ที่ผ่านมา จะเห็นผู้หญิงส่วนใหญ่ในบทบาทการเป็นผู้สนับสนุนการเคลื่อนไหว เช่น การทำอาหาร การเดินขบวน การจัดการครอบครัวอยู่ที่บ้านเพื่อให้ผู้ชายออกไปประชุมหรือทำกิจกรรมร่วมกับเครือข่ายฯ แต่ไม่เคยเห็นผู้หญิงรุ่นผู้ใหญ่เป็นผู้นำในการพูดในที่สาธารณะ เป็นตัวแทนเสนอปัญหา หรือเป็นตัวแทนเครือข่ายไปร่วมประชุมหรือเจรจากับภาครัฐและเครือข่ายอื่นๆ ผู้หญิงมีโอกาสน้อยมากที่เข้าร่วมกำหนดทิศทางหรือนโยบายของคน. เนื่องจากโครงสร้างการทำงานที่เน้นการประชุมที่คนกลางซึ่งผู้หญิงไม่สามารถมาประชุมได้ เหล่านี้ทำให้ผู้หญิงรับรู้ข้อมูลข่าวสารหลังจากผู้ชายและรับในระดับที่ต่างออกไป เป็นเพียงผู้ปฏิบัติการในพื้นที่ ขาดภาวะความเป็นผู้นำ ซึ่งอาจมาจากเหตุที่ผู้หญิงไม่ได้รับการสนับสนุนให้เป็นผู้นำในที่สาธารณะ ไม่มีตำแหน่งให้ผู้หญิงในเครือข่ายฯ ตำแหน่งทางการของรัฐก็ไม่ค่อยเปิดรับผู้หญิง ไม่มีการทำงานเรื่องผู้หญิงโดยเฉพาะแม้ว่าผู้หญิงจะมีปัญหาของผู้หญิงทำให้ผู้หญิงยังไม่กล้าพูด ไม่มั่นใจในการพูดสื่อสารเรื่องราวของตนเองอย่างที่คุณชายเคยมี โอกาสฝึกฝนจนสามารถทำได้ การมีบทบาทภาพลักษณ์หรือตัวตนของผู้หญิงในคน.และขบวนการเคลื่อนไหวเช่นนี้จึงจำเป็นต้องมีการทบทวนถึงการแบ่งสรรหน้าที่ระหว่างหญิงชายภายในชุมชนซึ่งมีผลที่ทำให้ผู้หญิงผู้ชายมีบทบาทในการเคลื่อนไหวที่ต่างกัน

เนื่องจากชาวบ้านแม่กองซ้ายจะทำงานตามฤดูกาลผลิต งานในแต่ละช่วงจะมีความต่อเนื่องเป็นเวลา 2-4 เดือน จากนั้นจึงเปลี่ยนไปทำงานอื่นและทำต่อเนื่องกันอีก หมุนเวียนกันไป ผู้ศึกษาจึงได้แบ่งประเภทการทำงานออกเป็นหกช่วงเวลาภายในหนึ่งปีการผลิตได้แก่ ช่วงที่ 1 เดือนกุมภาพันธ์-เมษายน ช่วงที่ 2 เดือนเมษายน-มิถุนายน ช่วงที่ 3 เดือนมิถุนายน-ตุลาคม ช่วงที่ 4 เดือนตุลาคม-ธันวาคม ช่วงที่ 5 เดือนธันวาคมถึงกุมภาพันธ์ และช่วงที่ 6 เป็นช่วงที่ไม่สามารถกำหนดเวลาได้ โดยแบ่งงานเป็นสามประเภทตามพื้นที่การทำงานและประเภทการผลิต ได้แก่ 1. งานในไร่นาสวนเป็นงานการผลิตพืชผลทางการเกษตร 2. งานสังคมชุมชนเป็นงานที่ทำให้ชุมชนในแง่กายภาพและความสัมพันธ์ทางสังคมคงอยู่ได้ และ 3. งานในบ้านเป็นงานที่ทำให้คนและความสัมพันธ์ในครอบครัวดำรงอยู่ได้ ซึ่งงานเหล่านี้มี

ผลต่อตัวตนของผู้หญิงผู้ชายและภาพลักษณ์ต่างๆ โดยแต่ละประเภทจะระบุว่าผู้ชายหรือผู้หญิงเป็นคน
ทำเพื่อให้เห็นว่าชาวบ้านแม่ฮ่องซ่ายมีการแบ่งบทบาทหน้าที่กันอย่างไร ตามตารางในหน้าถัดไป

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

Copyright© by Chiang Mai University

All rights reserved

ปฏิทินการทำงานและการแบ่งงานกันทำตามเพศภาวะของบ้านแม่คองซ้าย

ช่วงเวลา	งานไร่ นาสวน	ญ ช		งานสังคม ชุมชน	ญ ช		งานในบ้าน	ญ ช	
ช่วงที่ 1 กุมภาพันธ์- เมษายน	- ถางไร่	/	/	- ทำแนวกันไฟ	/	/	- ทอผ้า	/	-
	- ทำแนวกัน ไฟรอบไร่	/	/	- บนภูเขา	-	-	- ตำข้าว	/	/
	- เผาไร่	-	-	- ดับไฟป่า	/	/	- ฝัดข้าว	/	-
	- เติร์ยม	/	/	- ทำพิธีมัดมือ	-	/	- ดูแลเด็ก	/	/
	- เติร์ยม เมล็ดพันธุ์	/	-	- หมูบ้าน	-	-	- หุงข้าว	/	/
				- เติร์ยมพิธีมัด มือหมูบ้าน	/	/	- ทำกับข้าว	/	/
ช่วงที่ 2 เมษายน- มิถุนายน	- ทำฝาย	-	/	งานแต่งงาน	-	-	- ล้างจาน	/	/
	- ซ่อมฝาย	-	/	-- ทำกับข้าว	/	-	- ต้มชา	/	/
	- ซ่อมคันนา	/	/	-- ต้มเหล้า	/	-	- ซักผ้า	/	/
	- คุน้ำเข้านา	/	/	-- ล้างจาน	/	-	- ทำความ	/	/
	- ไถนา	-	/	-- เรียกแขกกิน	/	-	- สะอาดบ้าน	-	-
	- ปลุกข้าว	/	/	ข้าว	-	-	- ตักน้ำ	/	/
	และพืชผัก	-	-	-- จัดที่พักให้	/	-	- หาผักหมู	/	/
	- ขุดหลุมใน	-	/	แขก	-	-	- หาฟืน	/	/
	ไร่	-	-	-- ฆ่าหมู	-	/	- หาปลา	/	/
	- หยอดเมล็ด พันธุ์	/	/	-- เติร์ยมเครื่อง	-	/	- เติร์ยมอาหาร	/	/
		-	-	ประกอบ	-	-	- หมู ไก่	-	-
				อาหาร	-	-	- หาใบชา	/	/
			-- เติร์ยม สถานที่	-	/				
			- ทำพิธีเลี้ยงผี	-	/				
			ไร่ผืนา	-	-				
			- เติร์ยมพิธี	/	-				

ช่วงเวลา	งานไร่ สวน	ญ	ช	งานสังคม ชุมชน	ญ	ช	งานในบ้าน	ญ	ช
				เลี้ยงผีไร่ผีนา	-	-			
ช่วงที่ 3 มิถุนายน- ตุลาคม	- ถางหญ้าไร่ - ถางหญ้านา	/	/	- ทำพิธีมัดมือ หมู่บ้าน - เตรียมพิธีมัด มือหมู่บ้าน	-	/			
ช่วงที่ 4 ตุลาคม- ธันวาคม	- เกี่ยวข้าว - ตีข้าว - ถางสวน - ฟันไม้ทำ รั้ว - ขนข้าว - เก็บรักษา เมล็ดพันธุ์ - ขายผลผลิต -- ข้าว -- พริก -- วัชควาย -- หมู -- ไข่ -- กาแฟ	/	/						
ช่วงที่ 5 ธันวาคม- กุมภาพันธ์	- ฟันยอดไม้ - ล้อมรั้ว	/	/	- ทำพิธีกรรม เลี้ยงหอผี - เตรียม พิธีกรรมเลี้ยง	-	/	เหมือนช่องบน ทั้งหมด และ เพิ่มเติม - สานกระด้ง	-	-

ช่วงเวลา	งานไร่ นาสวน	ญ	ช	งานสังคม ชุมชน	ญ	ช	งานในบ้าน	ญ	ช
				- ประชุมคน. ที่สนง.	/	/	- ซื่อของใช้ ของกิน	/	/
				- ตัวแทนเสนอ ความเห็นใน หมู่บ้าน	-	/	- ดูแลเด็กเวลา ไปนอก หมู่บ้าน	/	-
				- ประชุม คริสตจักร	/	/			
				- นานมัสการ	/	/			
				- ด้อนรับและ ให้คำแนะนำ คนภายนอกที่ เข้ามา	/	/			
				- ทำพิธีกรรม เลี้ยงผีบรรพ ชน	/	/			
				- เตรียม พิธีกรรมเลี้ยงผี บรรพชน	/	/			
				งานศพ	-	-			
				-- ทำกับข้าว	/	-			
				--เรียกแขกกิน ข้าว	/	-			
				-- จัดที่พักให้ แขก	/	-			
				-- ฆ่าหมู	-	/			
				-- เตรียมเครื่อง	-	/			

ช่วงเวลา	งานไร่ สวน	ญ	ช	งานสังคม ชุมชน	ญ	ช	งานในบ้าน	ญ	ช
				ประกอบ	-	-			
				อาหาร	-	-			
				-- เตรียม	-	/			
				สถานที่	-	-			
				-- ทำพิธีศพ	-	/			
				-- เคลื่อนย้าย	-	/			
				ศพ	-	-			
				-- ฝังศพ	-	/			
				-- จัดเก็บ	/	/			
				สถานที่	-	-			
				-จุดซ่อมแซม	/	/			
				ถนน	-	-			
				-สร้าง	-	/			
				ซ่อมแซม	-	-			
				สำนักปฏิบัติ	-	-			
				ธรรม	-	-			
				- สร้าง	-	/			
				ซ่อมแซม	-	-			
				โบสถ์	-	-			
				- ตกแต่งดูแล	/	-			
				โบสถ์	-	/			
				- สร้าง	-	/			
				โรงเรียน	-	-			
				- สร้าง	-	/			
				ห้องสมุด	-	-			
				- ทำสะพาน	/	/			

ตารางข้างต้น เป็นการระบุนงานที่ผู้หญิงผู้ชายทำในแต่ละช่วงเวลาตามฤดูกาลผลิต ในแต่ละช่วงเวลางานในไร่นาสวน และงานสังคมชุมชนเป็นงานที่ทำไม่เหมือนกัน แต่งานในบ้านเป็นงานที่ทำเป็นประจำทุกวันหรือเกือบทุกวัน ดังนี้

ช่วงที่ 1 ตั้งแต่เดือนกุมภาพันธ์ถึงเมษายน เป็นช่วงเริ่มเข้าฤดูกาลผลิตของปี ชาวบ้านทั้งหญิงชายจะไปช่วยกันถางไร่ ทำแนวกันไฟรอบไร่ และเผาไร่ เพื่อเตรียมพื้นที่เพาะปลูก ส่วนการเตรียมการจัดการเมล็ดพันธุ์เป็นความรับผิดชอบของผู้หญิงในครอบครัว ด้านงานสังคมชุมชน ในช่วงนี้เป็นฤดูแล้งที่มักจะเกิดไฟไหม้ป่า แต่ละครอบครัวจะส่งตัวแทนไปทำแนวกันไฟบนภูเขาซึ่งเป็นแนวกันไฟรอบหมู่บ้าน เมื่อมีไฟป่าอยู่ในเขตป่าชุมชนของหมู่บ้านชาวบ้านก็จะแบ่งหน้าที่กันไปดับไฟและตรวจพื้นที่ นอกจากนี้ช่วงนี้ยังเป็นช่วงพิธีกรรมมัดมือหมู่บ้านหรือปีใหม่ปกากะญอ (หนี่ซอ โค) ทั้งผู้หญิงผู้ชายจะเป็นคนเตรียมการทำพิธีกรรม แต่ผู้ทำพิธีกรรมจะเป็นผู้ชายเท่านั้น

ช่วงที่ 2 ตั้งแต่เดือนเมษายนถึงมิถุนายน เป็นฤดูฝนที่ชาวบ้านเริ่มลงมือเพาะปลูก โดยเริ่มจากผู้ชายในหมู่บ้านจะไปเตรียมไม้เพื่อทำฝายและซ่อมแซมฝายกั้นน้ำเข้านา โดยผู้หญิงจะเป็นคนทำอาหารเลี้ยงผู้ชายที่มาเอาแรงทำฝาย จากนั้นทั้งผู้หญิงผู้ชายจะช่วยกันตรวจซ่อมแซมคันนา คูน้ำเข้านา โดยผู้ชายเป็นแรงงานหลักในการไถนา หลังจากนั้นจะช่วยกันหว่านเมล็ดข้าวและพืชผักต่างๆ รวมถึงดำนา ส่วนการผลิตในไร่นาหมู่บ้าน ผู้ชายจะเป็นผู้ขุดหลุมแล้วให้ผู้หญิงและผู้ชายที่เหลือเป็นผู้หว่านเมล็ดข้าว สำหรับงานสังคมชุมชน ช่วงนี้อาจมีงานแต่งงานบ้าง ซึ่งในงานแต่งงาน ผู้หญิงจะรับหน้าที่ในการทำกับข้าว ต้มเหล้า ล้างจาน เรียกแขกกินข้าว จัดที่พักให้แขก ส่วนการฆ่าสัตว์เพื่อเตรียมประกอบอาหาร เครื่องประกอบอาหาร เตรียมสถานที่จัดงาน จะเป็นหน้าที่ของผู้ชาย นอกจากนี้ยังมีการทำพิธีเลี้ยงผีในไร่นาซึ่งผู้หญิงเป็นผู้เตรียมอุปกรณ์ทำพิธีกรรม ส่วนผู้ชายจะเป็นคนทำพิธีกรรม

ช่วงที่ 3 ตั้งแต่เดือนมิถุนายนถึงตุลาคม เป็นช่วงที่ข้าวและพืชผลในไร่นากำลังเติบโตจึงต้องกำจัดวัชพืชและตรวจดูไร่นาอยู่เสมอ ทั้งผู้หญิงผู้ชายจะช่วยกันถางหญ้าในไร่นา เพียงแต่ผู้หญิงจะทำมากกว่า ส่วนงานสังคมชุมชน จะมีพิธีกรรมมัดมือหมู่บ้านครั้งที่สองในเดือนสิงหาคม ซึ่งทั้งผู้หญิงผู้ชายจะช่วยกันเตรียมอุปกรณ์การทำพิธี โดยมีผู้ชายเป็นผู้ทำพิธีกรรมเท่านั้น

ช่วงที่ 4 ตั้งแต่เดือนตุลาคมถึงธันวาคม เป็นช่วงที่สามารถเก็บเกี่ยวพืชผลได้แล้ว ชาวบ้านจะเอาแรงกันทั้งหญิงชายไปเกี่ยวข้าว ตีข้าว ขนข้าว จากนั้นบางครอบครัวจะแบ่งเวลาไปดูแลผลผลิตในสวนมากขึ้นโดยการถางหญ้า บ้างก็ฟันไม้ทำรั้ว ผู้หญิงแต่ละครอบครัวก็จะจัดการเก็บรักษาเมล็ดพันธุ์เพื่อไว้ในปีถัดไป นอกจากนี้บางครอบครัวที่มีผลผลิตเหลือก็จะแบ่งขายให้กับคนภายนอกที่เข้ามาขอ

ชื่อ โดยทั้งพ่อบ้านแม่บ้านจะช่วยกันขายข้าว พริกและกาแฟ ส่วนสัตว์เลี้ยงพวกวัวควาย ผู้ชายจะเป็นคนตัดสินใจขาย ส่วนผู้หญิงจะตัดสินใจขายหมูและไก่

ช่วงที่ 5 ตั้งแต่เดือนธันวาคมถึงกุมภาพันธ์ เป็นช่วงที่เกี่ยวเกี่ยวผลผลิตเรียบร้อยแล้วจึงมีเวลาว่างมากกว่าช่วงอื่น ชาวบ้านทั้งหญิงชายจะช่วยกันซ่อมแซมรั้วหรือทำรั้วใหม่ ด้านงานสังคมชุมชน แต่เดิมชาวบ้านแม่ฮ่องสอนยังไม่นับถือศาสนาอื่นจึงมีพิธีกรรมการเลี้ยงหอยผีประจำหมู่บ้าน ซึ่งผู้ชายยังคงเป็นผู้มีสิทธิทำพิธีกรรมแต่เพียงฝ่ายเดียว แต่เมื่อหัวหน้าหมู่บ้านซึ่งเป็นผู้นำพิธีกรรมในการนับถือผีเปลี่ยนมานับถือศาสนาคริสต์ การเลี้ยงหอยผีจึงหมดไป ขณะที่ชาวบ้านที่นับถือคริสต์ได้ร่วมกันจัดงานคริสต์มาสขึ้นมาแทนกับเป็นช่วงที่ชาวบ้านที่นับถือคริสต์จะกินข้าวใหม่ร่วมกัน ส่วนชาวบ้านที่นับถือพุทธจะทำพิธีกินข้าวใหม่ภายในครอบครัว ในงานคริสต์มาสและกินข้าวใหม่ของกลุ่มคริสต์ ผู้หญิงรับหน้าที่ทำกับข้าว เรียกแขกกินข้าว จัดที่พักให้แขก และเก็บกวาดล้างจาน ส่วนผู้ชายก็เป็นผู้เตรียมเนื้อสัตว์และเครื่องประกอบอาหารกับเตรียมสถานที่จัดงาน

อย่างไรก็ตาม ช่วงนี้จะมีงานบางอย่างในบ้านเพิ่มขึ้นมาจากงานที่ทำเป็นประจำเนื่องจากว่างจากงานในไร่นา ทั้งผู้หญิงผู้ชายจะช่วยกันทำงานต่างๆ เช่น การจักสานเครื่องใช้ภายในครัวเรือน จักตอกมัดข้าว ทำคอกหมู ซ่อมแซมบ้าน ทำพิธีกินข้าวใหม่ในกลุ่มที่นับถือศาสนาพุทธ ส่วนการเลี้ยงไม้และสร้างบ้านเป็นหน้าที่หลักของผู้ชาย

ช่วงที่ 6 เป็นช่วงที่ผู้ศึกษาเพิ่มขึ้นมาเพื่ออธิบายการทำงานสังคมชุมชนและงานในบ้าน บางอย่างที่ไม่สามารถกำหนดเวลาล่วงหน้าได้ ได้แก่ การประชุมในหมู่บ้านที่มีผู้ชายเป็นผู้นำประชุม การไปประชุมคนในที่โดยส่วนมากผู้ชายเป็นตัวแทนออกไป การประชุมคริสตจักรที่ทั้งหญิงชายมีโอกาสไปร่วม การต้อนรับและให้คำแนะนำคนภายนอกที่เข้ามาศึกษาดูงานในชุมชนซึ่งเป็นหน้าที่ของทุกคน การทำพิธีกรรมเลี้ยงผีบรรพชนซึ่งทั้งหญิงชายสามารถทำได้ แต่ชาวบ้านแม่ฮ่องสอนได้ทำพิธีตัดพิธีกรรมนี้ออกจากครอบครัวทุกครอบครัวแล้วเมื่อต้นปี พ.ศ. 2550 ที่ผ่านมา นอกจากนี้บางช่วงที่มีคนเสียชีวิตก็จะจัดงานศพ รวมไปถึงการซ่อมแซมถนน โบสถ์ สำนักปฏิบัติธรรม โรงเรียน ห้องสมุด สะพาน ที่ผู้หญิงผู้ชายจะช่วยกันแต่ส่วนใหญ่แรงงานหลักเป็นผู้ชาย ส่วนงานในบ้านก็จะเป็นการไปซื้อของใช้ในครัวเรือนซึ่งแบ่งหน้าที่กัน การซ่อมรถจะเป็นหน้าที่ผู้ชาย แต่หากเด็กๆ จะต้องไปทำกิจกรรมนอกหมู่บ้าน ผู้หญิงจะเป็นผู้จัดการดูแล

อย่างไรก็ตาม ตารางนี้ไม่สามารถระบุถึงปริมาณการทำงานของแต่ละเพศว่ามีความมากน้อยกว่ากันเพียงใด เพียงแต่บอกว่าผู้หญิงผู้ชายทำงานอะไรในช่วงเวลาใดเท่านั้น ซึ่งรายละเอียดการทำงาน

ของผู้หญิงผู้ชาย ผู้ศึกษาจะบรรยายและวิเคราะห์การแบ่งงานกันทำตามเพศภาวะในประเภทงานเป็นสองกลุ่ม คือ งานไร่นาสวนและงานในบ้าน และ งานสังคมชุมชน ดังนี้

4.1. งานไร่นาสวนและงานในบ้าน

สมัยที่ชาวบ้านยังทำไร่หมุนเวียนเป็นหลัก ในบ้านแต่ละหลัง พ่อกับแม่จะตื่นตั้งแต่ไก่ขัน (ประมาณ 04.30 น.) ต่ำข้าว ต้มหม้อหุงข้าว ให้อาหารหมูไก่ ไปตักน้ำโดยใช้กระบอกลู่มไม้ไผ่ เสร็จงานในบ้านก็จุดไม้เกียะเดินไปไร่ การทำไร่หมุนเวียนจะไม่ค่อยมีเวลาได้พัก เมื่อเสร็จจากการเก็บเกี่ยวแล้วต้องลื้อมรั้ว

หากลูกยังเล็กมากผู้หญิงจะต้องดูแลเอง เมื่อหย่านมแล้ว ทุกๆ วัน ลูกๆ จะดูแลตนเอง เด็กผู้หญิงจะต้องดูแลน้อง เมื่อมีโรงเรียนในหมู่บ้าน พี่ต้องเอน้องไปดูแลด้วย เมื่อกลับจากโรงเรียนก็หุงข้าว ไปตักน้ำ แล้วรอพ่อแม่กลับ กว่าพ่อแม่จะกลับมาถึงบ้าน บางครั้งน้องคนเล็กกินข้าวเสร็จเข้านอนแล้ว

เมื่อเล็ก เด็กผู้หญิงที่นี้ส่วนมากจะถูกล่อมเกลลาในบทบาทของผู้หญิงโดยการถูกสอนให้ปั่นฝ้าย ทอผ้า เย็บผ้า ส่วนเรื่องงานบ้าน หุงข้าว ให้อาหารหมู วิธีการล่อมเกลลามีหลากหลาย ทั้งการสอนโดยตรงและการไม่สอนโดยตรงแต่ให้มีการทำตามลอกเลียนบทบาทของผู้หญิง เมื่อมองดูเห็นแม่ทำก็เกิดจิตสำนึกว่าต้องทำตาม หากไม่ทำสังคมก็มีกระบวนการกำกับ ควบคุม ลงโทษ ไม่ว่าจะเป็นการตำหนิโดยแม่จะว่ากล่าวและทำโทษด้วยการตี เพราะเพื่อนบ้านอาจจะนิทาว่าเกียจคร้านทำงานไม่เป็น นอกจากนี้หากพี่น้องไม่ช่วยกันทำงานก็จะเกิดการทะเลาะไม่พอใจกัน พ่อแม่จึงต้องแบ่งหน้าที่ให้ลูกแต่ละคนรับผิดชอบซึ่งไม่ได้ตายตัวว่าจะต้องรับผิดชอบหน้าที่ใดหน้าที่หนึ่งตลอดไป มีการสลับหน้าที่เปลี่ยนงานกันบ้างตามแต่สถานการณ์

เมื่อยังเล็ก มีการเล่นที่สามารถเล่นด้วยกันได้ทั้งเด็กผู้หญิงและเด็กผู้ชายคือการไปเล่น โหนเถาววัลย์ ไปตักหนูด้วยอู๋ ส่วนการไปยิงหนังสติก หาลา ตกปลา ผู้หญิงจะไม่ได้ไป

พ่อจะสอนเด็กผู้ชายว่าเวลาตัดไม้ให้ตัดไม้ที่แก่ จะใช้ได้นานเพราะมีแกน ไม้อ่อนจะมีแต่นื้อแล้วแมลงกิน งานที่ผู้ชายทำฝ้ายเดียวก็จะมิงงานเลื่อยไม้ โถนา ทำเสาบ้าน ล่าสัตว์ป่าที่ใช้ปืนซึ่งผู้หญิงจะทำไม่ได้ งานสร้างบ้านผู้หญิงจะช่วยบางอย่าง เพราะผู้หญิงทำไม้ไหว เป็นงานหนักและยกไม้ใช้งานของผู้หญิง

ส่วนงานที่ผู้หญิงทำแล้วผู้ชายไม่ทำ จะมิงงานทอผ้า เย็บผ้า เป็นงานที่ผู้ชายทำไม่ได้ เพราะเป็นงานของผู้หญิงที่ถูกปลูกฝังมา

เมื่อโตขึ้น การไปหาปลา ผู้หญิงจะไปกับหลายคน แต่ว่าจะเอาส่วนที่ตนเองหาได้กลับไป โดยไม่ได้แบ่งกัน ส่วนผู้ชายก็ไปทั้งไปคนเดียวและไปหลายคน ที่ไปหลายคนมีเฉพาะอุปกรณ์หาปลา บางอย่างที่ไปคนเดียวไม่ได้ ซึ่งถ้าได้มากก็จะมากองรวมกันแล้วแบ่งเท่าๆ กัน

หากผู้ชายไปหาของกินในป่า เมื่อได้มาจะแบ่งกันทั้งหมู่บ้าน สมมติได้หมูป่าตัวใหญ่ ทุกบ้านจะได้กินกันหมดแม้ว่าจะไปหรือไม่ได้ไปก็ตาม

ระยะต่อมาเมื่อชาวบ้านทำนากันทั่วครอบครัว ความเป็นอยู่ของชาวบ้านดีขึ้นเพราะมีข้าวพอกิน ไม่ต้องอดมื้อกินมื้อ มีการเอาแรงคนในหมู่บ้านและขอให้มาช่วยแล้วให้ค่าตอบแทนบ้าง เมื่อทำไร่น้อยลงก็มีเวลาได้พักมากขึ้น ช่วงแรกๆ ที่มีการทำนา ผู้หญิงมองว่าเป็นงานของผู้ชาย จึงไม่ไปช่วยทำ เช่น ครอบครัวของโหม่กั้งซิทึ่มน้องชายของโหม่ที่ชื่อแดงทำนาคนเดียว โดยที่โหม่ พี่จินตนา พี่กอบไม่ได้ไปช่วยทำนา แต่จะทำไร่อย่างเดียว ส่วนน้องชายของโหม่เมื่อเสร็จงานที่นาแล้วก็จะไปช่วยงานที่ไร่ด้วย

ในขณะที่ครอบครัวของพะดีบุญศรี เมื่อทำนาไปได้สักประมาณ 20 ปี ช่วงนั้น พี่จันทร์ ลูกสาวคนที่สองกำลังเป็นสาวก็ได้ช่วยไถนาด้วย สมัยนั้นยังใช้ควายไถนาเพราะยังไม่มีใครซื้อรถไถ เวลาสั่งให้ควายไปทางซ้ายหรือทางขวาก็จะพูดภาษาปกากะญอ บางคนสั่งให้ควายไปทางขวาแต่ตนเองไปทางซ้ายก็มี เป็นเรื่องที่เขาหายอกย้อนกันอย่างขบขัน พี่จันทร์ไถนาจนบางครั้งถึงกับจะเป็นลม จนเมื่อพี่จันทร์ไปทำงานในเมืองและแต่งงานมีครอบครัวอยู่ที่เชียงดาว จึงไม่ได้กลับมาทำนาที่บ้านอีก ทุกวันนี้ยังไม่มีผู้หญิงบ้านแม่กองซ้ายคนใดใช้ควายไถนาและรถไถนาอีก อย่างที่ชาวบ้านทุกคนบอกว่าการไถนาเป็นงานที่ผู้หญิงไม่ทำ

ส่วนงานเลื่อยไม้ที่บอกว่าผู้หญิงทำไม่ไหวนั้น พี่กั้งให้ความเห็นว่า ถ้าทำจริงๆ ก็น่าจะทำไหว แต่ไม่มีผู้หญิงคนใดทำ

ปัจจุบัน ในหมู่บ้านมีจักรยานยนต์ที่ซื้อจากน้ำแรงของหนุ่มๆ ที่ออกไปทำงานข้างนอก ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในเรื่องการหาฟืน การขนข้าว และการเข้าออกหมู่บ้าน นั่นคือการหาฟืน ผู้หญิงจะเดินไปหาไม้และผ่าเป็นฟืนแบกใส่ตะกร้ากลับบ้าน ส่วนผู้ชายจะใช้รถจักรยานยนต์ขับไปหาไม้และผ่าฟืนหรือบรรทุกไม้มาทั้งท่อนแล้วมาผ่าที่บ้าน เช่น สุวิมลกับนฤมล ไปหาฟืนในเขตป่าชุมชนใช้สอยใกล้หมู่บ้าน ผ่าเสร็จแล้วใส่ตะกร้าขนมาพร้อมกับลากไม้ไผ่ฝั่งมาทำฟืนอาหารหมูด้วย ส่วนวิระชัย รถจักรยานยนต์ไปหาไม้และผ่าฟืนบรรทุกจักรยานยนต์มา น้องสุพรีก็ใช้รถจักรยานยนต์ขนไม้มาทั้งท่อนแล้วมาผ่าที่บ้านเช่นกัน สำหรับผู้ใหญ่ เช่น พะดี โหม่ กากับ ป้าดี ใช้เวลาให้การหาฟืนทั้งวันเพราะขับใช้รถจักรยานยนต์ไม่เป็น ด้านพี่คำปิ่นก็ไปหาไม้และผ่าฟืนใส่ตะกร้าแบกขึ้นมาที่บ้านเช่นกัน

ผู้หญิงบ้านแม่คงซ่ายที่ขับจักรยานยนต์เป็นมีเพียงพี่กิ่ง แต่ก็ขี่ได้บนถนนทางราบเท่านั้น สำหรับทางที่ลาดชันและขรุขระอย่างที่นี่พี่กิ่งขี่ไม่ได้ ส่วนผู้หญิงคนอื่นๆ ขี่ไม่เป็นเลย ผู้ศึกษาจึงเห็นว่าคนที่ผู้ชายมีโอกาสและสามารถเข้าถึงและใช้เครื่องอำนวยความสะดวกได้ก่อนอย่างเช่น รถจักรยานยนต์ก็ทำให้ผู้ชายสามารถประหยัดเวลาและแรงงานได้มากขึ้นในส่วนที่ตนเองต้องทำ ในบางครัวเรือนเห็นว่าหากผู้ชายมีหน้าที่ในการหาฟืนในแบบใหม่นี้แต่ผู้หญิงยังคงเป็นคนผ่าฟืนงานของผู้หญิงก็เบาไปเล็กน้อย แต่ก็ถือว่าเป็นการแบ่งเบาภาระกัน ส่วนในครัวเรือนที่ไม่ได้ใช้จักรยานยนต์และผู้หญิงยังคงทำหน้าที่หลักในการหาฟืน ผู้หญิงก็ยังคงแบกรับภาระอยู่

ส่วนการขนข้าว บางครอบครัวที่มีที่นาอยู่ที่ห้วยฮ่อมซึ่งสามารถขับรถจักรยานยนต์ไปได้ หากมีรถจักรยานยนต์ ผู้ชายจะขี่ไปกลับหลายรอบเพื่อขนข้าวมาที่บ้าน ส่วนครอบครัวที่มีที่นาอยู่ในที่ที่ไม่สามารถนำรถไปได้ ก็จะมีทั้งผู้หญิงและผู้ชายช่วยกันขนข้าวเดินมา

น้องแพมกับวิथाขณะกลับมาจากหาฟืน

แม่ปริมา คีพอ แม่แจ็ก และพี่จี้ ระหว่างทางไปหาฟืน

การเข้าออกหมู่บ้าน หากเป็นหมู่บ้านส่วนใหญ่จะนำรถจักรยานยนต์ไปเอง ส่วนสาวๆ ก็จะให้ญาติหรือพี่น้องที่เป็นผู้ชายไปส่งที่ปากทางเข้าหมู่บ้าน แล้วรอรถจากเมืองคองไปเชียงดาวต่อไป ส่วนผู้ใหญ่ หากลูกชายไม่ขับรถจักรยานยนต์พาไป ก็ใช้วิธีเดินอย่างที่เคยเป็นมาแต่เก่าก่อน ซึ่งส่วนใหญ่ผู้ใหญ่ก็จะเดินมากกว่า เมื่อจำเป็นเช่นเจ็บป่วยหรือเร่งด่วนเท่านั้นจึงจะให้ลูกหลานผู้ชายขับรถจักรยานยนต์ไปส่ง เมื่อครั้งที่ไปซ่อมและปรับถนน พระตีบุญศรีเคยพูดว่า “ถนนนี้ คนใช้ก็ไม่ได้ขูดคนขูดก็ไม่ได้ใช้” ซึ่งก็หมายถึงพวกผู้ใหญ่ที่ขับรถจักรยานยนต์ไม่เป็นแต่เป็นคนที่มาทำถนนมากกว่าวัยรุ่นซึ่งใช้ถนนมากกว่าแต่ไม่ค่อยได้มาทำถนน

นอกจากนี้ การที่นักศึกษากลุ่มศรัทธาณาธาร มหาวิทยาลัยรามคำแหง เข้ามาทำประปาภูเขาในหมู่บ้านเมื่อปี พ.ศ. 2542 ทำให้เกิดความเปลี่ยนแปลงในการทำงานเช่นกัน กล่าวคือ ชาวบ้าน

สามารถใช้ใช้น้ำจากประปาภูเขาโดยไม่ต้องลงไปตักน้ำที่บ่อน้ำหรือห้วยแม่คง เว้นแต่วันที่ระบบประปามีปัญหาเท่านั้น ซึ่งเมื่อระบบประปามีปัญหา งานตรวจและซ่อมแซมจึงเป็นงานที่เพิ่มเข้ามาเมื่อมีประปาภูเขา ชาวบ้านได้แบ่งกลุ่มจัดการกับปัญหานี้หมุนเวียนกันไป

งานนอกบ้าน เช่น งานทำบุญ งานบวชป่า งานคริสต์มาส ในแต่ละครอบครัวก็จะผลัดกันไป เช่น งานคริสต์มาสที่จัดที่บ้านออนใน-ป่าดิ่ง ซึ่งเป็นบ้านญาติพี่น้องกับแม่คงซ้าย บางครอบครัวก็ให้ลูกชายไป บางครอบครัวให้ลูกสาวไป บางครอบครัวแม่หรือพ่อไป จะไม่ค่อยได้ไปทั้งครอบครัว ยกเว้นจำเป็นจริงๆ ส่วนใหญ่จะเป็นลักษณะที่คนหนึ่งอยู่ทำงานที่บ้าน อีกคนไปงานข้างนอก การแบ่งบทบาทหน้าที่เหล่านี้ขึ้นอยู่กับเวลา สถานการณ์และอายุของแต่ละคนด้วย เช่น กรณีของโหม่กั้งซิชะและแม่หน่อซิชะ

กรณีของโหม่กั้งซิชะ สมัยที่น้องชายที่ชื่อแดงยังไม่แต่งงาน น้องชายจะเป็นแรงงานหลัก ช่วยจัดการงานทุกอย่างได้ ทำให้โหม่มีเวลาออกไปข้างนอกได้ เช่น ช่วงปี พ.ศ. 2532-2535 ที่โหม่กั้งซิชะไปอยู่ดูแลลูกครูกั้งและทำงานในสวนของพ่อครูกั้ง และช่วงปี พ.ศ. 2536-2543 ลูกของโหม่โตแล้วสามารถรับผิดชอบงานต่างๆ ได้แทนโหม่ ช่วงนี้จึงเป็นเวลาที่โหม่สามารถออกไปร่วมกิจกรรมกับอนามัยตำบลเมืองคงและคน.ได้ อาทิ ไปอบรมผสม.เรื่องการทำคลอด เทียวและศึกษาดูงานเรื่องการข้อมลิฝ้าในงานสืบสานล้านนาที่เมืองเชียงใหม่ ดูงานการจัดการทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมที่บ้านพะดีจอนิ บ้านหนองเต่า อำเภอแม่วาง จังหวัดเชียงใหม่ ไปพบปะพูดคุยกับพี่น้องปกากะฮะบ้านแม่สุน อำเภอพร้าว จังหวัดเชียงใหม่ และไปร่วมชุมนุมหน้าศาลากลางเชียงใหม่ เมื่อปี พ.ศ. 2544

กรณี แม่หน่อซิชะ จากแต่ก่อนแม่หน่อซิชะจะเป็นคนไปงานนอกบ้าน เช่น งานคริสต์มาส แต่ปัจจุบันไม่ได้ไปแล้วเพราะต้องเลี้ยงหลาน ส่วนพะดีลิวซึ่งเป็นสามีของแม่หน่อซิชะจะไปดูวัวควายสำหรับงานในหมู่บ้าน สมัยแม่หน่อซิชะยังมีลูกเล็ก เธอจะอยู่บ้านดูแลลูก การดำข้าว หุงข้าว ทำอาหารเลี้ยงหมู ไก่ เป็นหน้าที่ของเธอ พะดีลิวจะไม่ค่อยได้ทำงานในบ้าน แต่เขาจะไปทำงานนอกบ้านคืองานในไร่มากกว่า จนปัจจุบันเมื่อได้ทำนา งานทุกอย่างทั้งในบ้านและในไร่เขาก็ช่วยกันทำ เพราะลูกๆ โตแล้ว บางคนไปทำงานที่เชียงใหม่ บางคนก็แต่งงานแยกครอบครัวไป

บทบาทงานชายหญิงและบทบาทงานในบ้านและนอกบ้าน พี่น้องบ้านแม่คงซ้ายบอกว่าพวกเขาและเธอให้คุณค่าเท่ากัน กล่าวคือ ไม่ได้รู้สึกว่าการไปทำงานในไร่ เป็นงานที่ทำมากกว่าคนที่ทำงานอยู่ที่บ้าน ส่วนมากคนแม่คงซ้ายมองว่าทำงานที่บ้านเป็นงานที่หนักกว่าไปไร่ นั่นคือ การทำงานในไร่ เมื่อถึงเวลาที่ต้องรอกันก็จะได้พัก เวลาทำงานไม่ได้กำหนดตายตัวว่าต้องเป็น 8.00 น. บางวันต้องรอให้คนมาพร้อมกันจึงจะได้ทำงาน เมื่อทำงานไปจนถึง 11.30 น. ก็จะกลับมากินข้าวกลาง

วันที่กระท่อมในนาหรือในไร่ จากนั้น คั่วข้าวและพักจน 13.30-14.00 น. จึงจะเริ่มทำงานต่อ แต่สำหรับคนที่ทำงานอยู่ที่บ้าน บางวันดำข้าวจนถึง 13.00 น. จึงจะได้กินข้าวกลางวัน บางคนอยู่บ้านก็ต้องดูแลลูกด้วย ทำความสะอาดบ้านด้วย งานต่างๆ ก็เปลี่ยนกันทำ ไม่ใช่คนใดคนหนึ่งทำคนเดียว บางครอบครัวผู้ชายเป็นคนทำงานในบ้านมากกว่า

กินข้าวเที่ยงเสร็จ พักคั่วข้าว

ไม้กับน้จ ตามแม่ไปทำงานด้วย

สำหรับการดูแลเด็ก ส่วนใหญ่เด็กตั้งแต่เล็กๆ จนโตพอที่จะดูแลตนเองได้จะอยู่กับแม่มากกว่า ยิ่งเด็กเล็กๆ จะมีน้อยครั้งมากที่จะเห็นพ่อหรือญาติฝ่ายชายเป็นคนอุ้ม เด็กอายุประมาณ 2-6 ขวบหากวันใดไม่ไปโรงเรียน ส่วนมากแม่จะพาไปทำงานในไร่นาด้วย เวลาที่มีประชุมในหมู่บ้าน เด็กๆ ที่มาประชุมด้วยก็จะนั่งอยู่กับแม่หรือหลับไปก่อนที่จะประชุมเสร็จ ครั้งหนึ่งมีงานแข่งทักษะวิชาการและกีฬาเด็กคอยที่ตำบลปึงโค้ง อำเภอเชียงดาว แม่จะไม่ใช้พื้นที่ในบ้านหรือในชุมชน แต่ผู้หญิงก็ยังต้องตามไปดูดูแล ผู้หญิงจะรู้เรื่องลูกและจัดการลูกมากกว่าผู้ชาย ทั้งนี้ ผู้ชายไม่ได้มองว่าการดูแลลูกเป็นงานที่ไม่สำคัญ แต่มองว่าเป็นงานหนักที่เขาไม่สามารถทำได้ แต่บางคนเมื่อกลับจากทำงานในไร่นาแล้วก็มาช่วยผู้หญิงดูแลลูกเพราะรู้ว่าเป็นงานหนัก

เด็กผู้หญิงในวัยแปดปีขึ้นไป เริ่มที่จะช่วยงานได้โดยไม่ต้องติดตามแม่ไปตลอด เช่น การหาฟืน ดำข้าว ในขณะที่เด็กผู้ชายวัยเดียวกันมีเวลาที่จะไปเล่นยิงหนังสติ๊ก เทียวในป่าใกล้ๆ หมู่บ้าน

ไหม่กึ่งชิมองว่า ปัจจุบันผู้หญิงผู้ชายไม่ได้จำกัดบทบาทหน้าที่ตามที่เคยเป็นแบบดั้งเดิมมากอย่างแต่ก่อน

มิตรชายและลูกน้อย กับปู่เฮและหลาน

เด็กผู้หญิงตัวเล็กๆ ก็เริ่มดูแลน้องได้บ้าง

4.2. วิเคราะห์การแบ่งงานกันทำตามเพศภาวะเรื่องงานไร่นาและงานในบ้าน

1. ทั้งผู้หญิงและผู้ชายต่างก็ทำงานในไร่นาแต่ละอย่างเหมือนกันเพียงแต่หมุนเวียนกันทำ และไม่ได้จำเพาะว่างานชนิดใดชนิดหนึ่งจะให้ผู้ชายหรือผู้หญิงเป็นฝ่ายทำเสมอไปเพราะบางวันไม่ได้ไปที่แห่งเดียวกัน จึงต้องแบ่งว่านาที่หนึ่งแม่เป็นคนไป นาอีกที่หนึ่งให้ลูกไป เป็นต้น

2. งานที่ผู้หญิงทำฝ่ายเดียวและงานที่ผู้ชายทำฝ่ายเดียว

มีงานอย่างหนึ่งที่ชาวบ้านแม่ฮ่องสอนจำเพาะเจาะจงว่าเป็นงานที่ผู้หญิงทำฝ่ายเดียวนั้นคือการทอผ้า โดยให้เหตุผลว่าไม่ใช่งานของผู้ชายและการทอผ้าเป็นงานที่ต้องใช้ความละเอียดซึ่งผู้ชายไม่ถนัด ผู้ศึกษามองว่าเป็นการให้เหตุผลทางวัฒนธรรมและเรื่องความสามารถที่มาจากการฝึกฝนซึ่งเป็นการถูกกำหนดกรอบให้เป็นตามเพศมาตั้งแต่เด็ก หากจะอ้างอย่างนี้ ผู้ชายที่ถูกสอนให้มีความเป็นผู้ชายในแบบคำสอนของปกากะญอก็จะไม่สามารถทำงานที่อ้างว่าละเอียดอย่างงานทอผ้าได้ เพราะไม่ได้ถูกบอกให้เรียนรู้เรื่องการทอผ้าตั้งแต่เด็ก หากความสามารถในการทำงานแต่ละอย่างมาจากการเรียนรู้ทดลอง ฝึกฝน ก็อาจมีความเป็นไปได้ว่า หากได้รับการฝึกฝน ผู้ชายก็สามารถทอผ้าเป็น

ส่วนการไถนา เลื่อยไม้ สร้างบ้านและทำฟาย ที่ชาวบ้านบอกว่าเป็นงานที่ผู้ชายทำฝ่ายเดียวนั้น เพราะต้องใช้แรงมาก ผู้หญิงทำไม่ไหว แต่ผู้หญิงบางคนอย่างเช่นพี่กิ่งก็เห็นว่า หากผู้หญิงจะทำก็น่าจะได้ เพียงแต่ไม่มีผู้หญิงคนใดคิดจะทำ เพราะรู้สึกว่าเป็นการแบ่งงานกันแล้วว่าเป็นงานที่ผู้ชายทำ เมื่อไม่มีผู้หญิงคิดจะทำก็ทำให้ผู้หญิงทำไม่เป็น กรณีการประชุมเรื่องที่แดน ดาราอาร์เอสจะมาทำห้องสมุด ถึงแม้ว่าจะบอกว่าตนเองไม่มีความรู้เรื่องการก่อสร้าง น่าจะให้ผู้ชายออกความเห็นมากกว่า

เนื่องจากผู้ชายมีความรู้ด้านการก่อสร้าง แต่ก็มีผู้หญิงออกความเห็นอยู่บ้าง ผู้ศึกษาเห็นว่า สำหรับงานดังกล่าวที่ผู้หญิงไม่ทำนั้นเพราะมีข้อจำกัดทางกำลังร่างกาย และเห็นว่า ได้แบ่งหน้าที่กันแล้วจึงไม่ต้องการเข้าไปทำ ส่วนงานจักสานต่างๆ ที่ในงานวิจัยเรื่ององค์ความรู้ภูมิปัญญาด้านการดูแลสุขภาพของแม่และเด็กชนเผ่าปกากะญอ (สมาคมศูนย์รวมการศึกษาและวัฒนธรรมของชาวไทยภูเขาในประเทศไทย, 2545) ระบุว่าเป็นการเรียนรู้และถ่ายทอดเฉพาะด้านสำหรับผู้ชาย แต่สำหรับแม่กองซ่ายไม่ถือว่างานจักสานเป็นงานเฉพาะของผู้ชาย เพราะมีผู้หญิงที่สานตะกร้าเป็นเช่นกัน

3. แม้ว่าโดยภาพรวมแล้วการทำงานในไร่นาและในครอบครัว ผู้หญิงผู้ชายจะเปลี่ยนกันทำ ไม่มีคนใดคนหนึ่งติดอยู่กับหน้าที่ใดหน้าที่หนึ่งตลอดเวลา แต่ส่วนใหญ่แล้วผู้หญิงจะทำงานในบ้านมากกว่าและบ่อยกว่า งานจำพวกการเลื่อยไม้ สร้างบ้าน ทำฝาย ไถนา หากินจากป่า เป็นงานที่ไม่จำกัดพื้นที่การทำงานเฉพาะภายในบ้าน ทำให้ผู้ชายมีโอกาสไปนอกชุมชน เรียนรู้โลกภายนอกและภาษาไทย ได้มากกว่าผู้หญิงและมีโอกาสสังสรรค์ไปเรื่อยๆ ทำให้เกิดความกล้าและมั่นใจ สิ่งเหล่านี้ส่งผลให้ผู้ชายได้รับบทบาทและยอมรับให้มีตำแหน่งต่างๆ ในหมู่บ้านที่ต้องเกี่ยวข้องกับเรื่องนอกชุมชนและต้องใช้ภาษาไทย เช่น กรรมการป่าชุมชน กรรมการหมู่บ้าน ผู้ดูแลกองทุนต่างๆ ในหมู่บ้าน ยกเว้นกองทุนแม่บ้านที่มีผู้หญิงเป็นผู้ดูแล

4. งานที่ผู้ชายถูกปลูกฝังให้ทำ เช่น เลื่อยไม้ สร้างบ้าน ทำฝาย หากินจากป่า เป็นงานที่มีลักษณะทำเป็นช่วงเวลาหนึ่งๆ แล้วเสร็จสิ้นและเห็นผลงาน หากจะทิ้งงานเพื่อไปทำธุระอย่างอื่นก็ทำได้ เพราะไม่ใช่งานที่ต้องทำทุกวัน ส่วนงานที่ผู้หญิงถูกปลูกฝังให้ทำ เช่น ตำข้าว ทำอาหาร ผ่าฟัน ล้างจาน ทำความสะอาดบ้าน ฯลฯ เป็นงานที่ต้องทำทุกวันเพื่อคงสภาพความเป็นบ้านที่อยู่อาศัยได้ตลอดเวลา ส่วนเด็กๆ ต้องมีคนดูแลและให้อาหารเพราะยังพึ่งตนเองไม่ได้ สำหรับ การให้อาหารหมู ไก่ เป็นงานที่ต้องใช้การดูแลอย่างใกล้ชิดและสม่ำเสมอเช่นกัน เมื่อผู้หญิงเป็นผู้รับผิดชอบงานเหล่านี้มากกว่าผู้ชาย หากผู้หญิงทิ้งงานเหล่านี้ไปเพียงไม่กี่วันก็จะเกิดปัญหาขึ้นมามากมาย หากไม่มีใครทำแทน งานการคงสภาพเหล่านี้ก็มองไม่เห็นเป็นชิ้นงานด้วย เพราะมันจะวนเวียนอยู่อย่างนี้ทุกๆ วัน ดังที่แม่หน่อชื่อว่าไว้

“ทำงานตั้งแต่ตื่นจนถึงหลับ นับไม่ถ้วน ถ้าเทียบกันงานของผู้ชาย งานผู้หญิงเยอะแต่ไม่ออกมาเป็นรูปเป็นร่าง งานที่ทำไปเหมือนจะมีค่าน้อยกว่างานของผู้ชายว่าเงินเยอะ เสรีจากอันนั้นก็มาทำอันนี้ เสรีจากอันนี้ก็มาทำอันโน้น เหมือนกับว่าไม่ได้ทำอะไรเลย”

4.3. งาน สังคมชุมชน

การจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม กับการต่อสู้เคลื่อนไหวกับคน.

การดูแลรักษาป่า เช่น ทำแนวกันไฟบนภูเขา แนวกันไฟรอบไร่ และการดับไฟป่า ทั้งผู้หญิงและผู้ชายไปทำด้วยกัน เพียงแต่คนเฒ่าคนแก่ที่สุขภาพไม่แข็งแรงและผู้หญิงที่ยังมีลูกเล็ก ต้องอยู่บ้านดูแลลูกและดูแลบ้านด้วย จึงไม่ได้ไป

หลังจากเข้าร่วมการต่อสู้กับคน. จะมีการประกาศจากคน.กลางผ่านทางวิทยุภาคภาษาปกากะญอให้ชาวบ้านส่งตัวแทนมาประชุมอยู่ตลอด เนื่องจากช่วงแรกชาวบ้านต้องรวบรวมเงินกันเองเพื่อเป็นค่าเดินทางและใช้จ่ายของตัวแทน ชาวบ้านไม่ค่อยมีเงิน แต่ก็หาหนทางหยิบยืมเพื่อนบ้าน หรือใช้เงินที่ออมไว้และขายไก่ เพื่อนำเงินมาให้ตัวแทน หากจะส่งผู้หญิงเป็นตัวแทนก็จะต้องให้ไปสองคน ไม่สามารถให้ไปคนเดียวได้ เมื่อต้องใช้เงินที่รวบรวมมาได้อย่างประหยัดที่สุด ประกอบกับผู้ชายกล้าพูดภาษาไทยมากกว่า และผู้ชายเป็นคนอาสาออกไป เช่น พะตีแก้ว ชาวบ้านจึงให้ผู้ชายไปประชุม และถึงแม้จะมีการจัดประชุมกรรมการคน.ทุกกลุ่มน้ำ ภายในบ้านแม่กองซ้าย โดยให้บ้านแม่กองซ้ายส่งตัวแทน ชาวบ้านก็จะให้ผู้ชายไปประชุมเช่นเดิม

แต่หากมีประกาศจากคน.กลางให้ผู้หญิงไปประชุม ชาวบ้านก็จะให้ผู้หญิงไป เช่น กรณีงานทอผ้าย้อมสีธรรมชาติที่นิตยา อินญาวิเลิศ เข้ามาเป็นพี่เลี้ยงในช่วงปี พ.ศ. 2542-2546 มีประกาศให้ผู้หญิงไปประชุมพร้อมกับผู้ชายด้วย ผู้หญิงที่ไปแต่ละครั้งในช่วงนี้จะได้รับรู้ข้อมูลเรื่องนโยบายป่าไม้ที่คิดด้วยไม่เฉพาะเรื่องทอผ้าเท่านั้น หากคน.กลางระบุว่าต้องเป็นคนที่สามารถอ่านออกเขียนได้ ชาวบ้านจะส่งเยาวชนเป็นตัวแทน ที่ผ่านมาก็ประกาศโดยไม่ระบุคน ชาวบ้านจะให้ผู้ชายไป ส่วนการประชุมที่ผ่านมาที่มีแต่ผู้หญิงไปเท่านั้น เป็นการประชุมของโครงการลดบุหรืในกลุ่มสตรีชนบทที่นั่นทขวัญแก้ววิเศษหรือฝ้าย มาชวนผู้หญิงแม่บ้านไปร่วมโครงการในปี พ.ศ. 2549

การประชุมของคน. ที่สำนักงานกลางที่ส่วนใหญ่ผู้ชายเป็นตัวแทนไปประชุม ทำให้ผู้หญิงบางคนในหมู่บ้าน เช่น แม่หน่อซึ แม่แดง พี่คำปิ่น พี่เดือนแจ่มและพี่คำน้อย อยากไปประชุมบ้าง ทั้งอยากไปเที่ยวและอยากรู้ว่าที่ประชุมพูดคุยเรื่องอะไร เมื่อตัวแทนกลับมาถ่ายทอดให้กับชาวบ้านจึงรู้ว่ามีการพูดคุยเรื่องที่ทำกินที่อยู่ในเขตป่า การที่ผู้หญิงไม่ได้เป็นตัวแทนเป็นเพราะพูดไม่เป็น ไม่ใช่เหตุว่าไม่มีคนทำงานแทน เพราะทั้งผู้หญิงผู้ชายก็ช่วยกันทำงานอยู่แล้ว

ส่วนการประชุมกับพี่เลี้ยงคน. ในหมู่บ้านแม่กองซ้าย และเมื่อมีผู้มาศึกษางานในหมู่บ้าน ผู้หญิงจะพูดน้อยกว่า เพราะไม่กล้าและอายเมื่อเจอคนมาก ด้านผู้ชายก็มีไม่กี่คนที่กล้าพูดต่อหน้าคนหลายๆ คน เช่น พะตีบุญศรี พะตีแก้ว พะตีลีเลอะ พะตีลิปอ และพะตีบือคา เป็นต้น ทั้งที่ในความเป็น

จริงทุกคนมีเรื่องราวที่จะบอกเล่า มีความรู้ในเรื่องที่จะพูด เพียงแต่ไม่มั่นใจในภาษาไทย หากให้พูดเป็นภาษาปากก็จะพูดได้ แต่สำหรับผู้หญิงจะให้เกียรติผู้ชายพูดก่อน

เหตุผลเรื่องความอายหรือไม่มั่นใจนี้ตรงกับที่ตรีโยดา ตรีมรรคา หนึ่งในนักพัฒนาเอกชนที่มาทำงานส่งเสริมมิติหญิงชายในการจัดการทรัพยากรกับชาวบ้านสมาชิกคน. ในปี พ.ศ. 2542 ระบุว่า

“ความกล้าซึ่งสำคัญสำหรับชาวบ้านปกากะญอ โดยมากครั้งแรกๆ นี้จะอาย ถ้าจัดเวทีในหมู่บ้านนี้ถ้ายังไม่คุ้นเคยกันคือการที่ชาวบ้านผู้หญิงจะพูดมัน...ในช่วงก่อนนั้นเซะกันนานมากเลย คือความไม่กล้ามันมีสูง หนึ่งเรื่องความอาย สองเรื่องภาษาที่เขาไม่มั่นใจไม่คุ้นเคย แต่พอเรามีเวทีบ่อยๆ บู่เขาก็กล้าพูด กล้าเล่น กล้าแสดงความคิดเห็น กล้าเสนอ กล้าแซวทุกอย่างเต็มที่”

สำหรับเรื่องความคุ้นเคยก็เป็นอีกอย่างหนึ่งที่ชาวบ้านผู้หญิงจะกล้าพูด เห็นได้จากนักพัฒนาเอกชน นักศึกษาหรือคนทั่วไปที่เข้ามาสัมผัสพันธกิจกับชาวบ้านบ่อยๆ ชาวบ้านจะรู้สึกคุ้นเคยและไม่อายที่จะพูดคุยด้วย

แต่ถ้ามีกลุ่มนักศึกษาหรือกลุ่มคนที่มาเรียนรู้วิถีชีวิตชาวบ้าน โดยเฉพาะการหาปลาด้วยวิธีติดแคที่ต่องไปด้วยกันหลายคน ผู้หญิงบ้านแม่กองซ้ายจะได้พูดมากๆ เพราะผู้ชายติดแคไม่เป็น ผู้ชายหาปลาด้วยวิธี ทอดแห ตกปลา ส่วนผู้หญิงบ้านแม่กองซ้ายมีข้อห้ามมาแต่รุ่นปู่ย่าตายายไม่ให้ผู้หญิงตกปลา

งานพิธีกรรมต่างๆ เช่น งานมัดมือหมู่บ้าน งานแต่งงาน การเลี้ยงผีบรรพชน งานกินข้าวใหม่ งานศพ และงานในโอกาสอื่นที่มีคนนอกหมู่บ้านเข้ามาจัด เช่น งานวันเกิด

ในงานที่เป็นของส่วนรวมหรืองานชุมชน ผู้หญิงจะเป็นคนทำกับข้าว ต้มเห่า เรียกแขกกินข้าว จัดที่พักให้แขก และเก็บกวาดล้างจาน

ส่วนผู้ชาย จะเป็นคนฆ่าหมู เตรียมเครื่องประกอบอาหาร หั่นสับผัก เนื้อหมู เป็นต้น และเตรียมสถานที่ที่เกี่ยวข้องกับงาน เช่น งานแต่งงาน ผู้ชายจำตัดไม้มาทำเรือนของพ่อสื่อแม่สื่อ โต๊ะกินข้าวสำหรับแขกในงาน ในงานศพ ผู้ชายจะเป็นคนขนย้ายศพไปสู่ป่าช้า ซึ่งได้มีผู้ชายกลุ่มหนึ่งมาขุดหลุมไว้แล้ว

งานศพแม่พะตู่บุญศรี กลุ่มผู้ชายกำลังเคลื่อนย้ายศพ ไปฝัง

อีกหน้าที่หนึ่งของผู้หญิงในงานศพ

สำหรับการทำพิธีกรรมการเลี้ยงผีต่างๆ เช่น การเลี้ยงผีหมู่บ้าน การเลี้ยงผีไร่ผืนา ผู้ชายจะเป็นผู้ทำพิธีกรรม ส่วนผู้หญิงทำหน้าที่เตรียมอาหารและสิ่งของที่将在ในงานพิธีกรรมนั้น ผู้หญิงมีสิทธิ์ทำพิธีกรรมได้เพียงพิธีกรรมระดับครอบครัว นั่นคือการเลี้ยงผีบรรพชน

กลุ่มผู้อาวุโสฝ่ายชายหยาดเหล้า พะตู่แก้วกับบทบาทการเป็นผู้ช่วยแม่ครัวในงานแต่งงานของพะตู่เมื่อปี พ.ศ. 2548

4.4. วิเคราะห์การแบ่งงานกันทำตามเพศภาวะเรื่องงานสังคมชุมชน

1. เห็นได้ว่าในงานด้านการจัดการทรัพยากรของชุมชนซึ่งเชื่อมโยงกับคคน. ในระดับปฏิบัติการผู้หญิงจะได้แสดงบทบาทเช่นเดียวกับผู้ชาย เช่น การทำแนวกันไฟ การดับไฟป่า หากแต่ในระดับการรับรู้ข้อมูล คคนำเสนอหรือการตัดสินใจนโยบายต่างๆ เช่น การไปร่วมประชุมที่คคน. ซึ่งบางครั้งจะมีการกำหนดกิจกรรมลงมายังพื้นที่ต่างๆ ด้วย ผู้หญิงยังไม่มีประสบการณ์จึงทำให้ไม่มี

บทบาทและไม่มีตำแหน่งเป็นทางการ ไม่ว่าจะเป็นคณะกรรมการป่าชุมชนหมู่บ้าน คณะกรรมการลุ่มน้ำปิงตอนบนซึ่งสังกัดอยู่ในคน. กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน สมาชิกอบต. ฯลฯ

2. การส่งตัวแทนชาวบ้านไปประชุมกับคน.กลาง หากไม่มีปัญหาเรื่องงบประมาณและส่งตัวแทนได้มากกว่าหนึ่งคน ผู้หญิงมีโอกาสจะเป็นตัวแทนได้ แต่หากระบุให้มีตัวแทนเพียงคนเดียว ผู้หญิงไม่สามารถออกไปได้ หากคน.กลางประกาศให้ส่งตัวแทนโดยไม่ระบุคน ชาวบ้านจะพิจารณาผู้ชายเป็นอันดับแรกและมีแนวโน้มว่าจะให้ผู้ชายไป เว้นแต่คน.กลางจะระบุคนหรือกลุ่ม เช่น ผู้หญิงเยาวชน ชาวบ้านก็จะส่งตัวแทนตามที่คน.กลางระบุมา

3. ผู้ที่จะออกไปประชุมหรือไปนอกหมู่บ้าน จะต้องได้รับความเห็นชอบและยินยอมจากครอบครัว ซึ่งถ้าผู้ชายจะออกไปก็หมายความว่าต้องถามความเห็นของผู้หญิงในบ้านด้วย ดังที่โหม่กั้งซีเล่าว่า

“แฟนเขาขอมอย่างนี้ คือให้เขาไปเขาก็ไป เขาถือว่าเราให้เขาไป อย่างพะตีลีเลอะจะไปอย่างนี้ นื่องโหม่ไม่ให้ไปอย่างนี้จริงๆ ก็พะตีลีเลอะก็ไปไม่ได้ พะตีลีเลอะจะไปแต่แม่เขา แฟนไม่ให้ไป ถ้าลูกไม่ให้ไป ไปทำไมอย่างนี้ ก็ไปไม่ได้ ไม่ใช่ไปไม่ได้ ไปแต่... ไม่มีอะไรที่จะไป มีอย่างนี้ด้วย บางคนนี่เมียจะไปและก็หัวไม่ให้ไปมันก็ไปไม่ได้ มาอ้างว่าไม่มีเงินต้องทำนู่นทำนี่ โหม่ว่า บางทีโหม่ก็ค่าหลายครั้ง เรื่องนี้ที่มันว่า นี่ที่เราไปไม่ใช่เราไปเที่ยวไปอะไรเฉยๆ นะ ก็สู้แบบหมู่บ้านเรานี้แหละ พะตีแก้วก็มาบอกอย่างนั้นเหมือนกัน ถ้าไม่ใช่หมู่บ้านนี้ต้องสู้ต้องนี้ก็ไม่ต้องมีใครไปก็ได้”

4. ผู้หญิงบ้านแม่คงซ้ายมีการออกไปนอกหมู่บ้านเพื่อจุดประสงค์ต่างๆ เช่น การไปซื้อของที่เชียงดาว ไปโรงพยาบาล ไปเที่ยว เยี่ยมญาติพี่น้อง ไปติดต่อหน่วยงานราชการ ไปอนามัย ไปทำงานรับจ้างในเมือง ฯลฯ เหตุผลที่ว่าผู้หญิงเดินทางไม่สะดวกจึงไม่น่าจะใช้เหตุผลหลักที่ผู้หญิงไม่ออกไปประชุมคน. การที่ผู้ชายออกไปนอกหมู่บ้านมากกว่าเพราะผู้ชายสะดวกมากกว่าก็เป็นเหตุผลหนึ่ง แต่ยังมีเหตุผลทางวัฒนธรรมปกากะญอที่เป็นคำสอนว่า

“ไก่อ้วผู้มีไส้เดียว แต่ไก่อ้วเมียมีหลายไส้” นั่นคือ ผู้ชายไม่ต้องทำงานในบ้าน ไม่ต้องหุงข้าว ไม่ต้องทำอาหาร สำหรับไก่อ้วผู้ในความเป็นจริงก็คือ ถ้าไปผสมพันธุ์กับตัวเมียแล้วมันก็จะไปที่อื่น แต่ตัวเมียนั้นต้องฟักไข่ ต้องพาลูกคุยเขี่ยหากิน

และหากจะพิจารณาถึงข้อจำกัดที่ผู้หญิงไม่มีตำแหน่งจึงทำให้ไม่มีบทบาทก็น่าจะเป็นไปได้ เนื่องจากตำแหน่งต่างๆ ในหมู่บ้านและระดับท้องถิ่นในทางการยังคงถูกระบุให้เป็นผู้ชาย เริ่มตั้งแต่หัวหน้าครัวเรือน ครู คณะกรรมการหมู่บ้าน คณะกรรมการป่าชุมชน หัวหน้าหมู่บ้าน (ฮีโป) หัวหน้าโบสถ์ พระสงฆ์ ผู้ใหญ่บ้าน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน กำนัน และถึงแม้บางตำแหน่งที่มีผู้หญิงทำงานอยู่ด้วยเช่น

สมาชิกอบต. ในความเป็นจริง สมาชิกอบต. ก็ยังคงมีผู้ชายเป็นส่วนใหญ่ที่มาติดต่อภายในหมู่บ้าน ประกอบกับ นักพัฒนาเอกชนหลักที่เข้าไปทำงานกับชาวบ้านแม่คงซ้ายก็เป็นผู้ชาย มีผู้หญิงน้อยและไม่ต่อเนื่อง และผู้ชายเหล่านี้ยังมีเวลาที่ไม่เป็นทางการนั่นคือวงสนทนาและดื่มเหล้า ทั้งดื่มในงานพิธีและไม่ในงานพิธี ซึ่งผู้หญิงไม่ค่อยได้ร่วมวงนี้ด้วย เหล่านี้จึงเป็นเหตุที่ทำให้เครือข่ายของผู้นำและคนที่อยู่ในระดับการรับรู้ข้อมูลข่าวสารและตัดสินใจจะอยู่ในกลุ่มของผู้ชาย

5. การที่ผู้หญิงพูดน้อยกว่าผู้ชายในกรณีมีการประชุมกับพี่เลี้ยงคน. ในหมู่บ้านแม่คงซ้าย และเมื่อมีผู้มาศึกษาดูงานในหมู่บ้าน ที่ให้เหตุผลว่าเพราะไม่กล้าและอายเมื่อเจอคนมากนั้น ยังมีเหตุทางวัฒนธรรมที่ทำให้ผู้หญิงรู้สึกว่าจะต้องให้เกียรติผู้ชายพูดก่อนอีกด้วย นั่นคือคำสอนของปกากะญอที่ว่า

“ไก่อ้วเมียขัน ฟ้าไม่สว่าง” กล่าวคือถ้าไก่อ้วเมียขันก็จะขันตอนคำและจะถูกฆ่าเพราะปกากะญอถือว่าไก่อ้วที่ขันตอนเย็นไม่เป็นมงคลต้องฆ่าเสีย ถ้าเปรียบกันคนคือผู้หญิงเป็นคนขี้จู้จุกจิกพูดมาก เหมือนกับว่าจับส่วนสำคัญาก พูดแล้วไม่ค่อยมีคนฟังหรือมีคนฟังก็จะไม่ค่อยมีใครเชื่อ จริงบ้างไม่จริงบ้าง แต่ถ้าผู้ชายพูด จะเป็นการพูดครั้งเดียวที่ดูเป็นจริงเป็นจัง แข็งแกร่งมีพลัง ผู้คนจะเชื่อมากกว่า

6. ผู้หญิงและผู้ชายคนอื่นๆ ในหมู่บ้านก็มีบทบาทมีส่วนร่วมในเรื่องที่ไม่ใช่เรื่องทรัพยากร และสิ่งแวดล้อมโดยตรงแต่มีความเกี่ยวพันกัน ทว่าไม่เป็นที่มองเห็นหรือได้รับการพูดถึง เนื่องจากบทบาทนั้นอยู่ในช่วงเวลาในอดีตหรือเป็นการกระทำมากกว่าการพูด คือกรณีของพี่เดือนแจ่มและพะดีนะพอ

กรณีของพี่เดือนแจ่มที่ติดต่อหน่วยงานการศึกษาออกโรงเรียนเชียงดาว ขอให้มีครูมาสอน เนื่องจากโรงเรียนถูกยุบไป ปี พ.ศ. 2537 จนกระทั่ง คณะเจ้าหน้าที่มาตรวจความพร้อมของโรงเรียนและหมู่บ้าน เมื่อเห็นว่ามีความพร้อมทางศน. จึงให้ครูมาสอน บ้านแม่คงซ้ายจึงมีโรงเรียนให้ลูกหลานได้เรียนอีก ใน ปี พ.ศ. 2544 ผู้ศึกษามองว่านี่เป็นปรากฏการณ์หนึ่งที่ผู้หญิงมีส่วนร่วมในการเคลื่อนไหวเพื่อชุมชน เพียงแต่เรื่องราวเหล่านี้อาจไม่ได้รับการพูดถึงหรือมองเห็นเท่าการเป็นผู้นำทางการแบบที่ผู้ชายมีบทบาทหรือเป็นผู้พูด อีกอย่างหนึ่งทำให้เห็นได้ว่าผู้หญิงก็ได้รับข้อมูลข่าวสารและกล้าที่จะแสดงความต้องการของตนเองเพื่อประโยชน์ของทั้งตนเองและส่วนรวม เพราะการที่เด็กได้รับการศึกษามีความรู้ที่เหมาะสมสอดคล้องกับชุมชนก็เป็นอีกปัจจัยหนึ่งที่จะทำให้คนแม่คงซ้ายรุ่นต่อไปเป็นคนที่มีความรู้และเท่าทันสถานการณ์ที่จะปกป้องตนเองและชุมชนจากการถูกเอารัดเอาเปรียบได้ รวมถึงการร่วมต่อสู้เคลื่อนไหวในสถานการณ์ปัจจุบันกับคนรุ่นพ่อแม่ด้วย

กรณีของพะต๊ะพะพอ ผู้ซึ่งริเริ่มสำรวจทางเส้นใหม่พร้อมกับพะต๊ะบุญศรี พะต๊ะลิละและพะต๊ะแก้ว แต่พะต๊ะพะพอเป็นผู้มีความเสียสละเวลาส่วนตัวไปทำถนนสัปดาห์ละสองครั้ง ซึ่งถือว่าทำงานนี้มากกว่าใครในหมู่บ้าน จนชาวบ้านพากันไปทำพิธีคำห้วยขอบคุณและให้ของขวัญแก่เขา

อีกปรากฏการณ์หนึ่งที่เราเห็นได้ว่าผู้หญิงบ้านแม่กองซ่ายสนใจความเป็นไปของชุมชน คือจะมีผู้หญิงมาถามไถ่กับหนุ่มกั้งซิชและพี่กั้งว่าผู้ศึกษามาทำอะไร ศึกษาเรื่องอะไร จะถามเรื่องส่วนตัวหรือไม่ มาหลอกเอาข้อมูลกับชาวบ้านหรือไม่ ดังกรณีที่เคยมีนักวิจัยมาศึกษาเก็บข้อมูลกับพะต๊ะบุญศรี แล้วชาวบ้านรู้จากสุรพล นักพัฒนาเอกชนว่าข้อมูลเหล่านั้นนักวิจัยนำไปให้เจ้าหน้าที่ป่าไม้ จึงมีชาวบ้านตำหนิพะต๊ะบุญศรี ประสบการณ์นี้ทำให้ชาวบ้านเกิดคำถามกับผู้ศึกษาดังกล่าว

7. บทบาทในงานสังคมชุมชนที่เกี่ยวกับงานพิธีกรรมหรืองานตามวาระ ที่ผู้หญิงเป็นคนทำกับข้าว ต้มเห่า เรียกแขกกินข้าว จัดที่พักให้แขก และเก็บกวาดล้างจาน ส่วนผู้ชาย จะเป็นคนฆ่าหมู เตรียมเครื่องประกอบอาหาร และเตรียมสถานที่ที่เกี่ยวข้องกับงาน เป็นบทบาทของแต่ละเพศที่ถูกปลูกฝังมาตั้งแต่เด็กเพียงแต่เปลี่ยนพื้นที่การทำงานจากบ้านของตนเองมาเป็นบ้านของคนอื่นในชุมชน

ผู้หญิงทำอาหารให้เด็กๆ ในงานวันเด็กที่โรงเรียน

8. การเรียนรู้และถ่ายทอดเฉพาะด้านสำหรับเด็กผู้ชายและเด็กผู้หญิง ที่อ้างถึงในงานวิจัยเรื่ององค์ความรู้ภูมิปัญญาด้านการดูแลสุขภาพของแม่และเด็กชนเผ่าปกะถอง (สมาคมศูนย์รวมการศึกษาและวัฒนธรรมของชาวไทยภูเขาในประเทศไทย, 2545) ที่ว่า เด็กผู้ชายจะเรียนรู้คาถาอาคม การรักษาโรคเฉพาะโรค การร่ำดาบ บทลำนานต่างๆ และบทลำนานที่ใช้ตอบโต้บทลำนานผู้หญิง การตีเหล็ก อาวุธการล่าสัตว์ป่า และการจักสาน และเด็กผู้หญิงจะรับการถ่ายทอดเฉพาะในเรื่องหัตถกรรม การทอผ้า คาถาอาคมเฉพาะโรค เรียนรู้และฝึกฝนเป็นหมอดำแย การรักษาโรคเบื้องต้น การทำคลอด

และการทำแข่งเหล่านี้นั้นได้นำมาสู่การจืดกรอบไม่ให้แต่ละเพศก้าวข้ามบทบาทของกันและกัน กลายเป็นสิทธิเฉพาะเพศในการที่จะเรียนรู้และฝึกฝน

ตัวอย่าง เรื่องการทอผ้าซึ่งชาวบ้านบอกว่า งานที่ผู้หญิงทำแล้วผู้ชายไม่ทำก็จะมีทอผ้า เย็บผ้า เพราะมันเป็นงานผู้ชายทำไม่ได้ เป็นงานของผู้หญิงที่ถูกปลูกฝังมา

เมื่อไม่มีโอกาสและสิทธิในการเรียนรู้และฝึกฝนก็เท่ากับถูกกีดกันไม่ให้มีบทบาทในเรื่องนั้นไปโดยปริยาย เช่น ความรู้คาถาอาคมการรักษาโรคเฉพาะโรคซึ่งถูกแบ่งไว้สำหรับผู้ชาย ดังจะเห็นได้จากกรณีของฮีโชและหมอผี ซึ่งในอดีตบทบาทนี้มีความสำคัญมาก

ฮีโชหรือหัวหน้าหมู่บ้านคือคนที่มาตั้งหมู่บ้านเป็นคนแรกและเป็นผู้ชาย เหตุที่ต้องเป็นผู้ชายเนื่องจากฮีโชต้องทำหน้าที่เป็นผู้นำทางพิธีกรรมซึ่งผู้หญิงทำพิธีกรรมไม่ได้ ผู้หญิงจึงไม่สามารถเป็นฮีโชได้เพราะถูกกันออกจากบทบาทการทำพิธีกรรมไปตั้งแต่ต้นแล้ว และที่สำคัญคือผู้หญิงไม่มีสิทธิ

การเป็นผู้นำทางพิธีกรรมของฮีโช เช่น ในเดือนมีนาคมและเดือนสิงหาคมของทุกปี ปกาเกอญอจะมีพิธีกรรมมัดมือประจำหมู่บ้าน ฮีโชจะต้องไปมัดมือและหยาดเกล้า ทำพิธีอธิษฐานขอพรที่บ้านลูกหลานในช่วงเช้า และที่บ้านชาวบ้านทุกหลังในช่วงเย็น หากฮีโชไปทำพิธีที่บ้านชาวบ้านไม่ครบทุกหลังภายในวันเดียวก็จะขยายเวลาให้อีกในวันถัดไป

ในบทที่ 3 จะเห็นได้ว่าตั้งแต่ที่เตอะอูและเปาะชิตัดสินใจจะแต่งงานกันทั้งที่เป็นข้อห้าม ฮีโชของบ้านสมัยที่อยู่ที่หนองซอพาแหม่มเจ๊ะหรือแคลอูเออะ ร่วมกับผู้อาวุโสซึ่งเป็นผู้ชายส่วนใหญ่ก็มีอำนาจในการตัดสินใจให้เตอะอูและเปาะชิตออกไปสร้างบ้านอยู่ห่างจากหมู่บ้านเดิม จนกระทั่ง เตอะอูและมุล มาดูพื้นที่บริเวณบ้านแม่กองซ้ายในปัจจุบัน และไปขอตั้งหมู่บ้านกับพี่น้องกลุ่มเดิม จนมาตั้งหมู่บ้านที่แม่กองซ้ายเป็นคนแรก ซึ่งในกลุ่มที่ย้ายมาด้วยกัน เตอะอูเป็นผู้ชายที่อาวุโสที่สุด จึงได้เป็นฮีโช

นอกจากฮีโชจะเป็นผู้มีอำนาจในการตัดสินใจย้ายหมู่บ้านแล้ว ยังมีหน้าที่ใกล้เคียงและตัดสินใจความภายในหมู่บ้านอีกด้วย ดังกรณีการแต่งงานของเนะพอและโตะโหละ และการแต่งงานของแดงและแดง

สืบเนื่องมาจากตะมุซึ่งเป็นผู้ชายที่แคลอูเส่อคอกวิ และเป็นพ่อของเนะพอ ตัดสินใจนำภรรยาและลูกๆ ย้ายไปอยู่กับครอบครัวลูกเขยที่บ้านโป่งออง เพราะเห็นว่าที่บ้านโป่งอองยังมีที่ดินทำกินอยู่มาก เนะพอนั้นรักชอบกับโตะโหละแต่ด้วยข้อห้ามไม่ให้แต่งงานในเครือญาติเดียวกันก็ทำให้ทั้งสองแต่งงานกันไม่ได้ เนะพอจึงต้องย้ายไปที่บ้านโป่งอองกับพ่อแม่พี่น้องด้วยทั้งๆ ที่ไม่อยากจะไป เมื่อฮีโชคือตะมุย้ายออกไปบ้านโป่งอองแล้ว ด้านชาวบ้านที่เหลือจึงย้ายไปอยู่ที่แม่กองซ้ายที่มีเตอะอูเป็นฮีโช

เมื่อเนาะพอไปอยู่ที่บ้านโป่งอ่างแล้ว ด้วยความรักโตะโหละมาก เขาจึงยังมาหาโตะโหละที่บ้านแม่กองซำอยู่เสมอ จนกระทั่งตะมุซึ่งเป็นพ่อของเนาะพอเห็นใจยอมให้ไปแต่งงานกับโตะโหละได้ แต่พ่อกับแม่ของเนาะพอจะไปร่วมกินงานแต่งงานไม่ได้เพราะต้องตัดสายเครือญาติ เนาะพอจึงมาขอให้โตะโหละแต่งงานกับเขาและขอให้ฮิโงเป็นคนทำพิธี จนกระทั่งโตะโหละและฮิโงตกลง งานแต่งงานจึงได้มีขึ้น และเนาะพอก็ได้กลับบ้านแม่กองซำเป็นการถาวรตั้งแต่นั้นเป็นต้นมา

เหตุการณ์นี้ทำให้เห็นว่าฮิโงเป็นผู้ตัดสินใจให้เกิดการปรับเปลี่ยนกฎเกณฑ์บางอย่างที่เคยมีมา เพื่อให้คนในหมู่บ้านสามารถมีชีวิตต่อไปได้

นอกจากนี้ การที่แดงลูกชายของฮิโงที่ต้องการจะแต่งงานกับแดงลูกสาวของมูล ที่ถือว่าเป็นการแต่งงานของคู่ที่สองของทั้งสองครอบครัว เพราะลูกชายของฮิโงคนหนึ่งได้แต่งงานกับลูกสาวของมูลคนหนึ่งแล้ว อย่างที่ปกากะฉะญอเรียกว่าเป็นการแต่งงานของพี่กับพี่ น้องกับน้องนั้น ฮิโงก็ต้องเป็นผู้ตัดสินใจว่าทั้งสองคนจะอยู่ในชุมชนอย่างไร เมื่อฮิโงตัดสินใจให้ทั้งสองย้ายไปอยู่บ้านแม่ป่าเส้าและนับถือศาสนาพุทธ แต่ศาสนาคริสต์เข้ามาพอดี ฮิโงจึงให้ทั้งสองเปลี่ยนไปนับถือศาสนาคริสต์ เพื่อไม่ให้ทั้งสองทำผิดประเพณี และต่อมาฮิโงก็ต้องไปนับถือศาสนาคริสต์เช่นกันเพราะทำพิธีกรรมยากขึ้น เนื่องจากลูกๆ ไปนับถือคริสต์กันหลายคน จึงเห็นได้ว่าฮิโงได้กลายเป็นผู้นำความเปลี่ยนแปลงมาสู่หมู่บ้านซึ่งเหตุหนึ่งมาจากว่าการนับถือผีนั้นเคร่งครัดและซับซ้อน ไม่สามารถเปลี่ยนแปลงหรือยืดหยุ่นได้ หากกระทำในสิ่งที่เป็นข้อห้ามแล้วจะส่งผลกระทบต่อความรู้สึกของคนในชุมชนและตัวตนของฮิโง มีหนทางเดียวก็คือตัดการนับถือผีไปแล้วไปนับถือศาสนาอื่นที่ไม่ต้องข้องเกี่ยวกับการนับถือผีใดๆ เลยก็คือศาสนาคริสต์ ส่วนการเปลี่ยนมานับถือศาสนาพุทธนั้นเพียงแต่ตัดการเลี้ยงผีบรรพชนแต่การเลี้ยงผีไร้ผีนาหรือการให้หมอผีมาทำพิธีส่งผีเมื่อยามเจ็บป่วยนั้นยังมีอยู่

แม้ว่าฮิโงจะเปลี่ยนมานับถือศาสนาคริสต์ แต่ชาวบ้านก็ยังให้ความสำคัญนับถือ การจำกัดให้ตำแหน่งฮิโงสืบทอดทางลูกชายที่อยู่ในหมู่บ้านเดียวกันเท่านั้น ในขณะที่ลูกชายของเขาที่อยู่หมู่บ้านอื่นและลูกชายที่อยู่ในบ้านแม่กองซำหันมานับถือศาสนาคริสต์แล้ว ทำให้ไม่มีคนสืบทอดการเป็นฮิโง ก่อนที่พ่อเต่าเตอะอูผู้เป็นฮิโงจะจากไป ท่านได้สั่งเสียไว้ว่า ถึงแม้จะไม่มีฮิโงแล้วก็ไม่ต้องย้ายหมู่บ้านไปที่ไหน เพราะที่บ้านแม่กองซำอยู่ดีมีสุขแล้ว และหากจะให้ให้มีฮิโงคนใหม่ที่ไม่ใช่สืบสายจากพ่อเต่าเตอะอูก็ต้องย้ายไปตั้งหมู่บ้านใหม่ ทางลูกหลานชาวบ้านแม่กองซำก็ไม่ต้องการเช่นนั้น บ้านแม่กองซำในปัจจุบันจึงไม่มีฮิโง แต่จะมีผู้อาวุโส เช่น พระตัญญุศรีที่เป็นคนทำพิธีอย่างในงานศพ และกำหนดวันเวลามัดมือหมู่บ้าน โดยชาวบ้านจะทำพิธีภายในครอบครัวกันเอง

ส่วนหมอผี ตามบทบาททางเพศภาวะ ผู้ชายเป็นคนที่ได้รับความรู้เรื่องคาถาอาคม ผู้ชายจึงสามารถเป็นหมอผีได้ และในกรณีนี้ หมอผีเป็นคนกำหนดพื้นที่ที่จะทำพิธีส่งผี รวมถึงที่บริเวณอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องกับพิธีกรรมด้วย ดังเช่น ที่ที่ถือว่าผีน้ำ ป่าช้า เป็นต้น ดังนั้นผู้ชายจึงกลายเป็นคนกำหนดพื้นที่พิธีกรรมและในแง่ของสิ่งแวดล้อมก็คือพื้นที่ป่าอนุรักษ์ไปด้วยซึ่งหมายความว่าผู้ชายเป็นผู้มีอำนาจตัดสินใจการกำหนดการใช้พื้นที่และการทำกิจกรรมด้านพิธีกรรมในชุมชน

แม้ว่าปัจจุบันบ้านแม่คงชาจะไม่มีการเป็นหมอผีแล้วก็ตาม แต่ความเชื่อเรื่องการรักษาโรคด้วยคาถาอาคมของหมอผียังมีอยู่ ดังนั้น พระตีคำแพ จอและโพ หมอผีแห่งบ้านแม่แพม อำเภอเวียงแหง จังหวัดเชียงใหม่ จึงได้รับการติดต่อให้มาทำหน้าที่ทางพิธีกรรมอันนี้

พระตีคำแพ ในวัย 66 ปี ย้อนอดีตให้ฟังว่า ตอนอายุ 20 กว่าๆ เขาตั้งใจจะไปเรียนคาถาอาคมกับครูบาอาจารย์ โดยที่ไม่มีใครบังคับ ต้องการไปเรียนเพื่อให้เกิดประโยชน์ในชุมชน คนรู้จักจนถึงสังคม ไม่ใช่เรียนเพื่อตัวเอง แต่เรียนเพื่อพี่น้อง เพราะคนนับถือศาสนาพุทธยังต้องใช้วิธีนี้อยู่ นอกจากจะนับถือศาสนาคริสต์

พระตีคำแพ ได้เรียนวิชาความรู้เกี่ยวกับการรักษาโรคจากหลายแห่ง เช่น เมืองปาย เมืองแม่ฮ่องสอน วิชาความรู้ที่ได้จากแต่ละแห่งก็ไม่เหมือนกัน ครูบาอาจารย์บางคนสอนให้ไม่หมด พระตีคำแพ ยกตัวอย่างว่า แม้ว่าจะได้เรียนจากครูบาอาจารย์มาสามแห่งและใช้วิชาได้แล้ว แต่ถ้าไปเจอครูบาอาจารย์คนใหม่ก็จะเรียนอีก

ครูบาอาจารย์ที่สอนให้พระตีคำแพก็ใช้ความรู้ที่เรียนมาตอนหนุ่มๆ เช่นกัน หากครูได้ไปเรียนมา 5-7 แห่งก็จะสอนนำวิชาจากที่ได้ร่ำเรียนมาสามแห่งเท่านั้นให้พระตีคำแพ เพราะถือกันว่าถ้ารู้เท่ากันแล้วคนเรียนจะฆ่าคนสอน ในการเรียนจากครูบาอาจารย์สามแห่งจะได้วิชา 9-10 กว่าวิชา เช่น วิชาคาถาอาคม ฟันดาบ คู่มือ/ทำนาย เป็นต้น

คุณสมบัติของผู้ที่จะเรียนวิชาคาถาอาคมเหล่านี้ จะต้องเป็นผู้ชายเท่านั้น อายุ 20 ขึ้นไป จะแต่งงานแล้วหรือยังไม่แต่งงานก็ได้ ไม่มีการห้ามไม่ให้ผู้หญิงเรียน แต่เท่าที่พระตีคำแพยังไม่มีผู้หญิงเรียนเรื่องเหล่านี้ มีความเชื่อกันว่าถ้าผู้หญิงคนใดไปเรียนก็จะไม่แต่งงาน สรุปลแล้วผู้หญิงไม่เคยไปเรียน จึงไม่มีหมอผีที่เป็นผู้หญิง ความรู้คาถาอาคมก็สรวงไว้ที่ผู้ชาย จึงทำให้ตำแหน่งหมอผีจำกัดอยู่ที่ผู้ชาย สำหรับการเลี้ยงผีบรรพชนและการส่งผีธรรมดา ผู้หญิงสามารถทำได้ แต่การส่งผีใหญ่หรือตัวโตะ หมอผีเท่านั้นจะเป็นผู้ทำ โดยจะเลือกพื้นที่ที่คนไม่ไปแตะต้อง เป็นป่าลึกหรือที่ชันๆ เช่น หน้าผา เป็นที่ส่งผี ป่าบริเวณที่ส่งผีนั้นชาวบ้านเรียกว่าตัวโตะ จะไม่มีใครเข้าไปทำอะไรเด็ดขาด ในสถานการณ์

ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม ต่ำวิโคะ จึงกลายเป็นพื้นที่อนุรักษ์ที่เป็นมรดกจากระบบการนับถือผีที่มีผู้ชายเป็นคนตัดสินใจ

9. ความรู้ในเรื่องการรำคาบ และบทลำน่าต่างๆ การเล่นดนตรี กลอง ฉิ่ง ฉาบ ฆ้อง เป่าเขาควาย และการเล่นเตหน้า ยังนำมาสู่การให้พื้นที่การแสดงความรู้ความสามารถเหล่านี้ต่อสาธารณะกับผู้ชายด้วย ในขณะที่เด็กผู้หญิงรับการถ่ายทอดเฉพาะในเรื่องหัตถกรรมการทำผ้า เรียนรู้และฝึกเป็นหมอคำเย การทำเป้งเหล้า เป็นความรู้ความสามารถที่ไม่ได้แสดงออกในที่สาธารณะ จึงทำให้ผู้หญิงไม่ค่อยมีบทบาทในสาธารณะในเชิงวัฒนธรรม

อย่างไรก็ตาม มีความรู้ที่ผู้หญิงสามารถแสดงออกในพื้นที่สาธารณะเช่นเดียวกับผู้ชาย นั่นคือการร้องบทลำน่าได้ตอบกันรอบศพ แต่ก็ยังจำกัดพื้นที่นี้ให้เฉพาะผู้หญิงที่ยังไม่แต่งงานเท่านั้น ผู้ศึกษามองว่าการจำกัดพื้นที่เช่นนี้ทำให้ผู้หญิงมีโอกาสน้อยที่ถ่ายทอดบทลำน่าให้กับผู้หญิงอีกรุ่น เพราะเมื่อมีงานศพในหมู่บ้าน ผู้หญิงที่ร้องบทลำน่าเป็นมักจะเป็นผู้หญิงที่มีประสบการณ์และมีอายุแล้ว นั่นหมายถึง ผู้หญิงที่มีประสบการณ์และมีอายุก็มีความเป็นไปได้ที่จะเป็นผู้หญิงที่แต่งงานแล้ว เมื่อผู้หญิงที่แต่งงานแล้วไม่สามารถร่วมเดินร้องบทลำน่าได้ ทำให้ฝ่ายผู้หญิงซึ่งร้องบทลำน่าทำไม่ได้ไม่ค่อยดีหรือร้องไม่ได้ เพราะผู้หญิงวัยรุ่นหรือเริ่มเป็นสาวเหล่านี้ยังร้องไม่คล่องหรือบางคนร้องไม่ได้เลย

ดังนั้นในหมู่บ้านปกากะญอบางแห่งที่กำลังมีงานศพ แล้วสาว ๆ ในหมู่บ้านร้องบทลำน่าไม่คล่องหรือไม่ได้ จำต้องฝ่าฝืนประเพณีโดยให้ผู้หญิงที่แต่งงานแล้วขึ้นมาเดินร้องบทลำน่าเป็นตัวอย่างเล็กน้อย แต่เป็นการสอนให้พอที่สาว ๆ เหล่านั้นจะร้องได้ แล้วผู้หญิงแม่บ้านคนนั้นจึงลงไปนั่งดูการร้องบทลำน่าตามเดิม ยังคงไม่มีสิทธิ์ขึ้นมาร้อง แม้ว่าอาจจะอยากร้องด้วยก็ตาม ที่บ้านแม่คงซ่ายก็เกิดเหตุการณ์ลักษณะนี้ แต่ไม่มีผู้หญิงแม่บ้านคนใดลุกขึ้นไปร้องเป็นตัวอย่างหรือร้องนำ พวกเขาได้แต่นั่งร้องเป็นกำลังใจอยู่ข้างวงเท่านั้น คงมีแต่ฝ่ายผู้ชายที่ต้องรับบทหนักทั้งการร้องบทลำน่าของฝ่ายตนเอง และต้องมานำร้องบทลำน่าของฝ่ายผู้หญิงเพื่อนำให้ผู้หญิงเขวชนเหล่านี้ร้องคลอไปได้ด้วย

ร้องบทล่านำในงานศพของแม่พะตีบุญศรี

สิ่งท่ทองทำพิธีกรรมระหว่างร้องบทล่านำ

4.5. สรุปล การแบ่งงานกันทำตามเพศภาวะ

1. พื้นที่อนุรักษ์เป็นมรดกของระบบการนับถือผีโดยมีหมอผีซึ่งเป็นผู้ชายเป็นคนตัดสินใจ
2. ผู้มีอำนาจตัดสินใจระดับหมู่บ้านคือฮีโง่และผู้อาวุโสซึ่งส่วนใหญ่เป็นผู้ชาย
3. ผู้หญิงมีอำนาจตัดสินใจในเรื่องการจัดการภายในบ้าน เช่น เรื่องลูก เมล็ดพันธุ์ สัตว์เลี้ยง หมู ไก่
4. เหตุที่ให้อำนาจการตัดสินใจในเรื่องดังกล่าว เป็นเพราะบทบาทที่แบ่งให้ผู้ชายเรียนรู้เรื่องคาถาอาคมการรักษาโรค จึงทำให้ผู้ชายมีความรู้ที่จำเป็นต่อการเป็นหมอผีและฮีโง่ ผู้ชายจึงมีสิทธิในการเป็นหมอผีและฮีโง่ ส่วนเหตุที่ให้อำนาจผู้หญิงในการตัดสินใจเรื่องการจัดการภายในบ้าน เป็นเพราะผู้หญิงถูกสอนให้รับผิดชอบงานในบ้าน เช่น การดูแลเด็ก การเลี้ยงหมู ไก่ การทำความสะอาดบ้าน ตั้งแต่เริ่มทำงาน ได้ จึงทำให้ผู้หญิงคุ้นเคยกับเรื่องภายในบ้านมากกว่าผู้ชาย ผู้หญิงจึงสามารถตัดสินใจบนฐานความรู้ความชำนาญมากกว่าผู้ชาย
5. ชาวบ้านแม่คงซ่ายระบุว่าให้คุณค่างานต่างๆ เท่ากัน แต่ผู้ศึกษาเห็นว่าลักษณะของงานส่งผลต่อการมีบทบาทในพื้นที่สาธารณะที่อยู่ทั้งในและนอกชุมชน กล่าวคือ บทบาทผู้นำชุมชน ผู้นำทางพิธีกรรมเป็นบทบาทที่สงวนสิทธิ์ไว้สำหรับผู้ชายเท่านั้น และงานที่ผู้หญิงถูกปลูกฝังให้ทำ เป็นงานที่ทำในบริเวณบ้าน การที่ต้องรักษาบ้านให้เป็นบ้านที่อยู่อาศัยได้อยู่เสมอ หมายถึง มีอาหารกิน มีน้ำดื่ม น้ำใช้ สะอาดเป็นระเบียบ สัตว์เลี้ยงพวกไก่หมู เช่นเดียวกับเด็กๆ ที่ต้องอาศัยการดูแลเลี้ยงดูอย่างใกล้ชิด และสม่ำเสมอ งานเหล่านี้ทำให้ผู้หญิงไม่ค่อยได้อยู่ห่างจากบริเวณบ้าน และนำไปสู่การทำให้ผู้หญิงยากที่จะออกห่างจากชุมชน และไม่มีโอกาสได้เรียนรู้โลกภายนอกเพื่อพัฒนาตนเองและสะสมประสบการณ์

ส่วนงานที่ผู้ชายถูกปลูกฝังให้ทำ เช่น เลื่อยไม้ สร้างบ้าน ทำฝาย ไถนา เป็นงานที่ได้ออกนอกบริเวณบ้าน ทำงานเป็นช่วงเวลาโดยไม่ต้องทำทุกวัน จึงมีเวลาที่จะออกจากชุมชนได้โดยไม่มีผลต่องานเท่ากับงานที่ผู้หญิงทำที่ต้องทำทุกวัน ในสถานการณ์จริงบางช่วงผู้ชายไปเลื่อยไม้ในลักษณะที่เอาแรงกัน จึงต้องไปใช้แรงงานกลับ ทำให้ผู้ชายต้องทำงานนอกบ้านต่อเนื่อง ไม่มีเวลาช่วยงานในบ้าน เมื่อทำงานแบบนี้ไปนานๆ ก็จะเกิดความรู้สึกว่าเป็นหน้าที่ของผู้ชาย ส่วนผู้หญิงก็มีหน้าที่ทำงานในบ้าน ถือว่าเป็นการแบ่งหน้าที่กันแล้ว อีกอย่างหนึ่งคือการทำฝายและไถนาเป็นงานที่มาจากการผลิตแบบใหม่ที่ปกากะธูร์รับมาจากคนพื้นเมือง จากแต่เดิมที่ทำไร่หมุนเวียนเพียงอย่างเดียว

อีกประการหนึ่งที่มาย้าให้บทบาทของผู้หญิงผู้ชายต่างกันและน่าจะมีการให้ค่าต่างกันนั้นคือการเป็นผู้นำในการเคลื่อนไหวและผู้นำทางการของรัฐซึ่งส่วนมากเป็นพื้นที่ของผู้ชาย

6. ข้อจำกัดของผู้หญิงต่อเรื่องการมีบทบาทในพื้นที่สาธารณะภายในชุมชนและส่งผลต่อการมีข้อจำกัดในบทบาทในพื้นที่สาธารณะนอกชุมชนด้วยคือเรื่องวัฒนธรรมด้านคำสอนที่เปรียบเทียบไต่กับคนสองเรื่องคือ “ไต่ตัวเมียขัน ฟ่าไม่สว่าง” และ “ไต่ตัวผู้มีไส้เดียว แต่ไต่ตัวเมียมีหลายไส้”

7. เรื่องบทบาทหน้าที่บางอย่างเป็นสิ่งที่ยอมรับเข้ามาใหม่ เช่น การทำฝาย ทำนา ผู้นำในการเคลื่อนไหว บทบาทหน้าที่บางอย่างถูกปรับให้ยืดหยุ่น หรือสูญหายไปเมื่อวิถีชีวิตเปลี่ยน เช่น หมอตำแย หมอผี และฮีโ้ และด้วยเหตุที่สมัยก่อน ผู้ชายจะได้ร่ำเรียนคาถาอาคม ดังนั้น หากผู้ชายอยู่บนบ้าน ผู้หญิงจะต้องอยู่ใต้ถุนบ้าน ผู้หญิงห้ามจับหัวผู้ชายเพราะถือว่าผู้ชายมีคาถาอาคม ผู้ชายมีบทบาทสูงในการตัดสินใจเรื่องต่างๆ เช่น ฮีโ้และหมอผี ผู้หญิงไม่ค่อยมีสิทธิ์ แต่ปัจจุบัน ผู้ชายที่เรียนคาถาอาคมมีน้อยลงและมีการเปลี่ยนไปนับถือศาสนาคริสต์มากขึ้น ทำให้ข้อกำหนดในทางวัฒนธรรมคลายลงไปมาก

สรุปในท้ายที่สุดแล้วการแบ่งบทบาทหน้าที่การทำงานตามเพศภาวะดังกล่าวที่ให้ผู้ชายมีอำนาจและบทบาทการตัดสินใจเรื่องชุมชนมากกว่าผู้หญิงไม่ว่าจะเป็นการเลือกพื้นที่ตั้งหมู่บ้าน การเป็นผู้นำทางพิธีกรรม การเป็นผู้นำชุมชน การเลือกพื้นที่ทำไร่ทำนา การเลือกพื้นที่ทำพิธีกรรม การกำหนดวันเวลาในการทำพิธีกรรม การเป็นหัวหน้าครอบครัว และการเป็นตัวแทนของชุมชนในการต้อนรับพูดคุยหรือเจรจากับบุคคลภายนอกที่เข้ามา ส่งผลให้ผู้หญิงมีบทบาทน้อยในทางสังคมและมีโอกาสพัฒนาตนเองในเรื่องสังคมการเมืองน้อยลงไปด้วย ผู้หญิงไม่ได้ถูกยกระดับให้เป็นผู้ผู้นำในชุมชน อีกทั้งตามฐานวัฒนธรรมที่ให้ผู้ชายมีบทบาทมากกว่าทำให้ผู้ชายยังไม่ค่อยยอมรับหรือมีแนวคิดที่จะให้ผู้หญิงขึ้นมามีบทบาทในชุมชนมากขึ้นหรือเป็นผู้นำ ทั้งหมดที่กล่าวมานี้จึงเป็นผลให้ผู้หญิงบ้านแม่คงช้ายมีโอกาสที่จะเข้ามามีส่วนร่วมในการเมืองแบบตัวแทนในที่สาธารณะ เช่น การออกไปประชุม

การลงสมัครรับเลือกตั้งภายในท้องถิ่น การเป็นผู้นำองค์กรชาวบ้าน กรรมการป่าชุมชน กรรมการหมู่บ้าน กรรมการกองทุน ซึ่งมาจากเหตุที่ว่าทั้งองค์กรภาครัฐและเอกชนที่ทำงานกับชุมชนก็ไม่ได้มองเห็นปัญหาจุดนี้และไม่ได้สร้างเวทีและโอกาสในการเป็นผู้นำของผู้หญิงในด้านการเมืองแบบตัวแทนที่ตะวันตกระบุไว้ รวมถึงไม่มีพื้นที่ที่จะรับฟังความคิดเห็นความต้องการของผู้หญิง จึงทำให้ผู้หญิงบ้านแม่กองซ้าย เช่น โหม่กั้งซิมและผู้หญิงคนอื่นๆ รวมทั้งผู้ชายบางคนด้วยมีโอกาสและสามารถแสดงการมีส่วนร่วมในขบวนการเคลื่อนไหวทางการเมืองเรื่องสิ่งแวดล้อมที่ทำกับคน. ในบริบทภายในชุมชนมากกว่าการออกไปข้างนอก

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
 Copyright © by Chiang Mai University
 All rights reserved